Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MACIEJ SZPUNAR
της 13ης Δεκεμβρίου 2017 [1]

Υπόθεση C-558/16

Doris Margret Lisette Mahnkopf
παρισταμένου του:
Sven Mahnkopf

[αίτηση του Kammergericht Berlin (εφετείου Βερολίνου, Γερμανία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης – Ευρωπαϊκό κληρονομητήριο – Πεδίο εφαρμογής – Δυνατότητα αναγραφής της κληρονομικής μερίδας του επιζώντος συζύγου στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο»

I. Εισαγωγή

1. Η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι η δεύτερη στο πλαίσιο της οποίας εθνικό δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει διατάξεις του κανονισμού (ΕΕ) 650/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Ιουλίου 2012, σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων, την αποδοχή και εκτέλεση δημόσιων εγγράφων στον τομέα της κληρονομικής διαδοχής και την καθιέρωση ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου [2].

2. Το προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το εθνικό δικαστήριο στην υπόθεση Kubicka [3] αφορούσε την οριοθέτηση του εφαρμοστέου στην κληρονομική διαδοχή δικαίου και του εφαρμοστέου στα εμπράγματα δικαιώματα δικαίου. Στην υπό κρίση υπόθεση, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί ερωτήματος που αφορά την οριοθέτηση του εφαρμοστέου στην κληρονομική διαδοχή δικαίου και του εφαρμοστέου στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δικαίου. Συγκεκριμένα, με τα προδικαστικά ερωτήματα που υποβάλλει, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η κληρονομική μερίδα που περιέρχεται στον επιζώντα σύζυγο, δυνάμει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του Bürgerliches Gesetzbuch (γερμανικού αστικού κώδικα, στο εξής: BGB), μπορεί να περιληφθεί στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο. Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστούν τα αποτελέσματα της ενδεχόμενης αναγραφής πληροφοριών σχετικά με την εν λόγω μερίδα στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο.

1 Γλώσσα του πρωτοτύπου: η πολωνική.

2 ΕΕ 2012, L 201, σ. 107.

3 Βλ. απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2017, Kubicka (C-218/16, EU:C:2017:755).

II. Το νομικό πλαίσιο

Α. Το δίκαιο της Ένωσης

3. Στις αιτιολογικές σκέψεις 11, 12 και 71 του κανονισμού 650/2012 προβλέπονται τα εξής:

«(11) Ο παρών κανονισμός δεν θα πρέπει να εφαρμόζεται σε άλλες πτυχές του αστικού δικαίου, πέραν της κληρονομικής διαδοχής. Χάριν σαφήνειας, ορισμένα θέματα που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως συνδεόμενα με υποθέσεις κληρονομικής διαδοχής, θα πρέπει να εξαιρεθούν ρητά από το πεδίο εφαρμογής του παρόντος κανονισμού.

(12) Επομένως, ο παρών κανονισμός δεν θα πρέπει να εφαρμόζεται σε θέματα που αφορούν τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων, συμπεριλαμβανομένων των γαμικών συμβάσεων, όπως είναι γνωστές σε ορισμένα συστήματα δικαίου, στο βαθμό που οι εν λόγω συμβάσεις δεν αφορούν κληρονομικά θέματα, καθώς και το περιουσιακό καθεστώς σχέσεων οι οποίες θεωρείται ότι παράγουν αποτελέσματα ανάλογα με εκείνα του γάμου. Οι αρχές που επιλαμβάνονται συγκεκριμένης κληρονομικής διαδοχής στο πλαίσιο του παρόντος κανονισμού θα πρέπει ωστόσο, αναλόγως της καταστάσεως, να λαμβάνουν υπόψη την εκκαθάριση περιουσιακών σχέσεων συζύγων ή παρόμοιων περιουσιακών καθεστώτων του κληρονομουμένου κατά τον προσδιορισμό της περιουσίας του και των μερίδων των δικαιούχων.

[…]

(71) Το κληρονομητήριο θα πρέπει να παράγει τα ίδια αποτελέσματα σε όλα τα κράτη μέλη. Δεν θα πρέπει να συνιστά εκτελεστό τίτλο αυτοδικαίως αλλά θα πρέπει να έχει αποδεικτική ισχύ και θα πρέπει να τεκμαίρεται ότι πιστοποιεί επακριβώς τα στοιχεία που έχουν καθοριστεί σύμφωνα με το δίκαιο το οποίο είναι εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή ή σύμφωνα με οποιοδήποτε άλλο δίκαιο εφαρμοστέο σε συγκεκριμένα στοιχεία, όπως το ουσιαστικό κύρος των διατάξεων τελευταίας βουλήσεως. Η αποδεικτική ισχύς του κληρονομητηρίου δεν θα πρέπει να αφορά στοιχεία που δεν ρυθμίζονται από τον παρόντα κανονισμό, όπως για παράδειγμα, το ζήτημα της καταγωγής ή το ζήτημα εάν ένα συγκεκριμένο περιουσιακό στοιχείο ανήκε ή όχι στον θανόντα. […]»

4. Το άρθρο 1, παράγραφοι 1 και 2, στοιχείο δ′, του κανονισμού έχουν ως εξής:

«1. Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται στις κληρονομικές διαδοχές. […]

2. Αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής του παρόντος κανονισμού τα ακόλουθα:

[…]

δ) θέματα που αφορούν τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων καθώς και το περιουσιακό καθεστώς σχέσεων οι οποίες σύμφωνα με το εφαρμοστέο σε αυτές δίκαιο θεωρείται ότι παράγουν αποτελέσματα παρόμοια με του γάμου·

[…]».

5. Βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του κανονισμού 650/2012:

«ως “κληρονομική διαδοχή” νοείται η διαδοχή στην κληρονομία θανόντος και καλύπτει όλες τις περιπτώσεις μεταβίβασης αιτία θανάτου περιουσιακών στοιχείων, δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, είτε πρόκειται για εκούσια μεταβίβαση δυνάμει διατάξεως τελευταίας βούλησης είτε για μεταβίβαση μέσω εξ αδιαθέτου διαδοχής».

6. Υπό τον τίτλο «Πεδίο εφαρμογής του εφαρμοστέου δικαίου», το άρθρο 23, παράγραφοι 1 και 2, στοιχείο β', του κανονισμού 650/2012 ορίζουν τα εξής:

«1. Το δίκαιο που προσδιορίζεται σύμφωνα με το άρθρο 21 ή το άρθρο 22 διέπει το σύνολο της κληρονομικής διαδοχής.

2. Το δίκαιο αυτό διέπει, ενδεικτικά, τα ακόλουθα:

[…]

β) τον καθορισμό των δικαιούχων, της κληρονομικής μερίδας που τους αναλογεί και των υποχρεώσεων που πιθανώς τους έχει επιβάλει ο θανών, καθώς και τον καθορισμό των υπόλοιπων κληρονομικών δικαιωμάτων, περιλαμβανομένων των κληρονομικών δικαιωμάτων του επιζώντος συζύγου ή συντρόφου·

[…]».

7. Το κεφάλαιο VI του κανονισμού 650/2012, το οποίο επιγράφεται «Ευρωπαϊκό κληρονομητήριο», περιέχει σειρά διατάξεων σχετικών με την πράξη αυτή του δικαίου της Ένωσης. Μεταξύ αυτών, τα άρθρα 62 και 63 προσδιορίζουν τον επιδιωκόμενο από την καθιέρωση του ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου σκοπό:

«Άρθρο 62

Καθιέρωση ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου

1. Με τον παρόντα κανονισμό δημιουργείται ευρωπαϊκό κληρονομητήριο (εφεξής "κληρονομητήριο") το οποίο εκδίδεται προς χρήση σε άλλο κράτος μέλος και παράγει τα αποτελέσματα που αναφέρονται στο άρθρο 69.

2. Η χρήση του κληρονομητηρίου δεν είναι υποχρεωτική.

3. Το κληρονομητήριο δεν υποκαθιστά εσωτερικά έγγραφα που χρησιμοποιούνται για παρόμοιους σκοπούς στα κράτη μέλη. Ωστόσο, άπαξ και εκδόθηκε για να χρησιμοποιηθεί σε άλλο κράτος μέλος, το κληρονομητήριο παράγει τα αποτελέσματα που αναφέρονται στο άρθρο 69 και στο κράτος μέλος του οποίου οι αρχές το εξέδωσαν δυνάμει του παρόντος κεφαλαίου.

Άρθρο 63

Σκοπός του κληρονομητηρίου

1. Το κληρονομητήριο προορίζεται προς χρήση των κληρονόμων, των κληροδόχων που έχουν άμεσα δικαιώματα στην κληρονομία και των εκτελεστών της διαθήκης ή των διαχειριστών της κληρονομιαίας περιουσίας, οι οποίοι πρέπει να επικαλεσθούν σε άλλο κράτος μέλος την ιδιότητά τους ή να ασκήσουν αντιστοίχως τα δικαιώματά τους ως κληρονόμων ή κληροδόχων ή/και τις εξουσίες τους ως εκτελεστών της διαθήκης ή διαχειριστών της κληρονομιαίας περιουσίας.

2. Το κληρονομητήριο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ιδίως για να αποδειχθούν ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα:

α) η ιδιότητα ή/και τα δικαιώματα εκάστου κληρονόμου ή, κατά περίπτωση, κληροδόχου που μνημονεύεται στο κληρονομητήριο και οι κληρονομικές μερίδες που τους αντιστοιχούν·

[…]».

8. Υπό τον τίτλο «Περιεχόμενο του κληρονομητηρίου», το άρθρο 68, στοιχεία στ′, η′ και ιβ′, του κανονισμού 650/2012 ορίζει τα εξής:

«Το κληρονομητήριο περιέχει τις κάτωθι πληροφορίες στην έκταση που επιβάλλεται από τον σκοπό για τον οποίον αυτό εκδίδεται:

[…]

στ) λεπτομερή στοιχεία του θανόντος: επώνυμο (επώνυμο κατά τη γέννηση, εφόσον είναι διαθέσιμο), όνομα ή ονόματα, φύλο, ημερομηνία και τόπος γέννησης, οικογενειακή κατάσταση, ιθαγένεια, ατομικός αριθμός αναγνώρισης (εφόσον είναι διαθέσιμος), διεύθυνση κατά το χρόνο θανάτου, ημερομηνία και τόπος θανάτου·

[…]

η) πληροφορίες σχετικά με γαμήλιο συμβόλαιο που έχει συναφθεί από τον θανόντα ή, αναλόγως, σχετικά με συμβόλαια που έχουν συναφθεί από τον θανόντα στο πλαίσιο σχέσης η οποία θεωρείται από το εφαρμοστέο σε αυτήν δίκαιο ότι παράγει αποτελέσματα ανάλογα με αυτά του γάμου και πληροφορίες σχετικά με το γαμικό περιουσιακό καθεστώς ή ισοδύναμο περιουσιακό καθεστώς του θανόντος·

[…]

ιβ) την κληρονομική μερίδα κάθε κληρονόμου και, κατά περίπτωση, απαρίθμηση των δικαιωμάτων ή/και περιουσιακών στοιχείων για κάθε συγκεκριμένο κληρονόμο·

[…]».

9. Τα αποτελέσματα του ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου καθορίζονται στο άρθρο 69 του κανονισμού 650/2012. Δυνάμει των παραγράφων 1, 2 και 5 της διατάξεως αυτής:

«1. Το κληρονομητήριο παράγει τα αποτελέσματά του σε όλα τα κράτη μέλη χωρίς να απαιτείται καμία ειδική διαδικασία.

2. Τεκμαίρεται ότι το κληρονομητήριο πιστοποιεί επακριβώς τα στοιχεία που έχουν εξακριβωθεί σύμφωνα με το δίκαιο το οποίο είναι εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή ή σύμφωνα με οποιοδήποτε άλλο δίκαιο είναι εφαρμοστέο σε συγκεκριμένα στοιχεία […]

5. Το κληρονομητήριο συνιστά έγκυρο τίτλο για την καταχώριση της κληρονομιαίας περιουσίας στο οικείο μητρώο ενός κράτους μέλους, με την επιφύλαξη του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχεία ια′ και ιβ′».

Β. Το γερμανικό δίκαιο

10. Στο γερμανικό δίκαιο, οι κανόνες για τους περιουσιακούς υπολογισμούς που πραγματοποιούνται σε περίπτωση εκκαθαρίσεως των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων καθορίζονται από τις διατάξεις του BGB. Μεταξύ των διατάξεων αυτών, το άρθρο 1931, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, και παράγραφος 3, ορίζουν τα εξής:«1. Ο επιζών σύζυγος του κληρονομουμένου καλείται ως κληρονόμος εξ αδιαθέτου με τους συγγενείς της πρώτης τάξεως στο τέταρτο και με τους συγγενείς της δεύτερης τάξεως ή τους παππούδες και τις γιαγιάδες στο ήμισυ της κληρονομίας. […]

2. […]

3. Η διάταξη του άρθρου 1371 του BGB δεν θίγεται.

4. […]».

11. Κατά το άρθρο 1371 του BGB:«1. Εάν το καθεστώς ρυθμίσεως των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων λήξει λόγω θανάτου ενός συζύγου, η συμμετοχή στα αποκτήματα πραγματοποιείται διά της αυξήσεως της εξ αδιαθέτου κληρονομικής μερίδας του επιζώντος συζύγου κατά το ένα τέταρτο της κληρονομίας· δεν ασκεί, συναφώς, επιρροή αν υπήρξε πράγματι αύξηση της περιουσίας των συζύγων στη συγκεκριμένη περίπτωση.

2. Επιζών σύζυγος ο οποίος δεν είναι ούτε κληρονόμος ούτε κληροδόχος δύναται να ζητήσει την κατανομή των αποκτημάτων βάσει των άρθρων 1371 έως 1373 και 1390. Το ύψος της νόμιμης μοίρας του επιζώντος συζύγου […] καθορίζεται βάσει της μερίδας που θα είχε περιέλθει σε αυτόν σε περίπτωση εξ αδιαθέτου διαδοχής πριν από την αύξηση της περιουσίας των συζύγων.

3. Εάν αποποιηθεί την κληρονομία, ο επιζών σύζυγος δύναται, επιπλέον της κατανομής των αποκτημάτων, να αξιώσει τη νόμιμη μοίρα που περιέρχεται σε αυτόν, ακόμη και αν δεν τη δικαιούται δυνάμει του κληρονομικού δικαίου. Ο κανόνας αυτός δεν ισχύει στην περίπτωση που ο/η σύζυγος παραιτήθηκε από την εξ αδιαθέτου διαδοχή ή από το δικαίωμα στη νόμιμη μοίρα δυνάμει συμβάσεως συναφθείσας με τον/τη σύζυγό του.

4. Ο επιζών σύζυγος ο οποίος έλαβε μερίδα ίση με το ένα τέταρτο της κληρονομίας δυνάμει της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, οφείλει, εντός των ορίων του πλουτισμού που απέκτησε κατ' αυτόν τον τρόπο, να εξασφαλίζει πρόσφορη εκπαίδευση στους κατιόντες του κληρονομουμένου οι οποίοι προσδιορίζονται ως κληρονόμοι του αλλά δεν γεννήθηκαν από τη συζυγική σχέση που υφίστατο μεταξύ του κληρονομουμένου και του εν λόγω επιζώντος συζύγου, εφόσον και στον βαθμό που αυτό απαιτείται.»

III. Η διαδικασία της κύριας δίκης

12. Ο Lutz G. Mahnkopf απεβίωσε στις 29 Αυγούστου 2015, καταλείποντας τη χήρα του, Doris M. L. Mahnkopf, και έναν υιό, τον Sven Mahnkopf. Η D. Mahnkopf και ο S. Mahnkopf μετέχουν στη διαδικασία ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.

13. Έως τον θάνατό του, ο κληρονομούμενος ήταν παντρεμένος με την D. Mahnkopf. Οι σύζυγοι υπάγονταν στο νόμιμο καθεστώς της κοινοκτημοσύνης αποκτημάτων. Κατά τον χρόνο συνάψεως του γάμου οι σύζυγοι είχαν τη γερμανική ιθαγένεια και η κατοικία τους ήταν στη Γερμανία. Δεν είχαν συνάψει γαμήλιο συμβόλαιο. Ο κληρονομούμενος δεν είχε καταρτίσει κάποιο έγγραφο τελευταίας βουλήσεως.

14. Η περιουσία του κληρονομουμένου βρισκόταν στη Γερμανία, με εξαίρεση ποσοστό συγκυριότητας 50 % επί ακινήτου στη Σουηδία.

15. Κατόπιν αιτήσεως της συζύγου του κληρονομουμένου, το δικαστήριο της κληρονομίας εξέδωσε στις 30 Μαΐου 2016 κληρονομητήριο βάσει του οποίου οι μετέχοντες στη διαδικασία της κύριας δίκης είναι οι κατ' ισομοιρία εξ αδιαθέτου κληρονόμοι του L. Mahnkopf.

16. Η σύζυγος του κληρονομουμένου ζήτησε εν συνεχεία την έκδοση ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου. Αυτό επρόκειτο να χρησιμοποιηθεί για τη μεταγραφή του δικαιώματος κυριότητας επί του ευρισκόμενου στη Σουηδία ακινήτου υπέρ των κληρονόμων του L. Mahnkopf. Εντούτοις, το εθνικό δικαστήριο απέρριψε την αίτηση αυτή, εκτιμώντας ότι το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB αφορά ζητήματα σχετικά με τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων, τα οποία δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 650/2012.

17. Η σύζυγος του κληρονομουμένου άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, του Kammergericht Berlin (εφετείου Βερολίνου, Γερμανία). Στο στάδιο αυτό, η σύζυγος του κληρονομουμένου υπέβαλε επικουρικό αίτημα αναγραφής στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο, μόνον ενημερωτικώς, της επισημάνσεως ότι ένα τέταρτο της κληρονομίας (καθορισθέν βάσει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB) περιήλθε σε αυτήν βάσει του συστήματος ρυθμίσεως των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων.

18. Το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες όσον αφορά τη δυνατότητα εκδόσεως κληρονομητηρίου σύμφωνα με τα αιτήματα της συζύγου του κληρονομουμένου.

19. Στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι ο L. Mahnkopf δεν επέλεξε το εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή δίκαιο. Ως εκ τούτου, βάσει του άρθρου 21 του κανονισμού 650/2012, εφαρμόζεται συναφώς το γερμανικό δίκαιο.

20. Όσον αφορά τα σχετικά με τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων ζητήματα, το αιτούν δικαστήριο υπενθυμίζει ότι επί του παρόντος δεν υφίσταται ακόμη εναρμόνιση των κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων όσον αφορά το εφαρμοστέο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δίκαιο.

21. Ως εκ τούτου, το εφαρμοστέο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δίκαιο καθορίζεται λαμβανομένων υπόψη των εθνικών κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων που ισχύουν στο δίκαιο του δικάζοντος δικαστηρίου. Στο γερμανικό δίκαιο, πρόκειται για τα άρθρα 14 και 15 του Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (εισαγωγικού νόμου του BGB). Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι, βάσει των διατάξεων αυτών, στις περιουσιακές σχέσεις του κληρονομουμένου και της συζύγου του εφαρμοστέο είναι το γερμανικό δίκαιο.

22. Καίτοι εφαρμοστέο δίκαιο στην κληρονομική διαδοχή και στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων είναι το γερμανικό, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, στο πλαίσιο διαδικασίας που αφορά αίτηση εκδόσεως ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, η οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής των δύο αυτών δικαίων μπορεί να είναι σημαντική όσον αφορά το περιεχόμενο και τα αποτελέσματα του κληρονομητηρίου.

IV. Προδικαστικά ερωτήματα και διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

23. Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Kammergericht Berlin (εφετείο Βερολίνου) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στην εκτίμηση του Δικαστηρίου τα ακόλουθα ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 650/2012 την έννοια ότι το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού (κληρονομικές διαδοχές) καλύπτει και διατάξεις του εθνικού δικαίου οι οποίες ρυθμίζουν ζητήματα περιουσιακών σχέσεων μετά τον θάνατο ενός συζύγου αυξάνοντας την εξ αδιαθέτου κληρονομική μερίδα του επιζώντος συζύγου, όπως συμβαίνει με το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB;

2) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, έχουν, εν πάση περιπτώσει, το άρθρο 68, στοιχείο ιβ', και το άρθρο 67, παράγραφος 1, του κανονισμού 650/2012 την έννοια ότι η κληρονομική μερίδα του επιζώντος συζύγου μπορεί να περιληφθεί εξ ολοκλήρου στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο, ακόμη και αν η μερίδα αυτή είναι κατά ένα μέρος αυξημένη λόγω ρυθμίσεως που αφορά τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων, όπως αυτή που προβλέπει το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB;

Εάν τούτο δεν ισχύει καταρχήν, μπορεί να γίνει δεκτό κατ' εξαίρεση σε περιπτώσεις στις οποίες[:]

α) ο σκοπός του κληρονομητηρίου περιορίζεται μόνο στην άσκηση των δικαιωμάτων των κληρονόμων σε συγκεκριμένο άλλο κράτος μέλος και σε σχέση με περιουσία του κληρονομουμένου ευρισκόμενη στο εν λόγω κράτος μέλος και

β) οι υποθέσεις κληρονομικής διαδοχής (άρθρα 4 και 21 του κανονισμού 650/2012) και –ανεξαρτήτως των κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων που θα εφαρμοσθούν– τα ζητήματα περιουσιακών σχέσεων των συζύγων πρέπει να κριθούν με βάση το ίδιο εθνικό δίκαιο;

3) Σε περίπτωση συνολικής αρνητικής απαντήσεως τόσο στο πρώτο όσο και στο δεύτερο ερώτημα, έχει το άρθρο 68, στοιχείο ιβ', του κανονισμού 650/2012 την έννοια ότι η κληρονομική μερίδα του επιζώντος συζύγου, η οποία είναι αυξημένη λόγω της ρυθμίσεως που αφορά τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων, μπορεί να περιληφθεί εξ ολοκλήρου –λόγω της αυξήσεως, όμως, μόνον ενημερωτικώς– στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο;»

24. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 3 Νοεμβρίου 2016.

25. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν οι μετέχοντες στη διαδικασία της κύριας δίκης, η Γερμανική, η Βελγική, η Ελληνική, η Ιταλική, η Ισπανική και η Πολωνική Κυβέρνηση, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η Γερμανική, η Βελγική, η Ισπανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή παρέστησαν στην επ' ακροατηρίου συζήτηση η οποία διεξήχθη στις 4 Οκτωβρίου 2017.

V. Ανάλυση

Α. Επί του ρόλου του κανονισμού 650/2012 στο σύστημα πράξεων της Ένωσης που αφορούν τον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις

26. Ο κανονισμός 650/2012 εφαρμόζεται στην κληρονομική διαδοχή προσώπων των οποίων ο θάνατος επέρχεται κατά ή μετά τις 17 Αυγούστου 2015. Σε σχέση με τις πραγματικές αυτές καταστάσεις, οι ενιαίοι κανόνες περί συγκρούσεως δικαίων αντικαθιστούν τους κανόνες του εθνικού δικαίου, οι οποίοι εμφάνιζαν έως τότε σημαντικές διαφορές μεταξύ τους.

27. Με τον τρόπο αυτό, ο κανονισμός 650/2012 συμβάλλει στην εξάλειψη των εμποδίων στην κυκλοφορία των προσώπων στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς. Αυτό αποτυπώνεται στην αιτιολογική σκέψη 7, δεύτερη και τρίτη περίοδος, του κανονισμού 650/2012, κατά την οποία, στον ευρωπαϊκό χώρο δικαιοσύνης, τα δικαιώματα των κληρονόμων και των κληροδόχων, των άλλων οικείων προσώπων που σχετίζονται με τον θανόντα, καθώς και των κληρονομικών δανειστών, πρέπει να κατοχυρώνονται με αποτελεσματικότητα.

28. Για τον λόγο αυτό, ο κανονισμός 650/2012 καθορίζει το παραδεκτό και την έκταση της ελευθερίας επιλογής του εφαρμοστέου στην κληρονομική διαδοχή δικαίου. Επομένως, ο κανονισμός καθιστά εφικτή την αποτύπωση, στον καλύτερο δυνατό βαθμό, της βουλήσεως του κληρονομουμένου όσον αφορά την τύχη της περιουσίας του.

Β. Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

29. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν διάταξη εθνικού δικαίου, όπως αυτή του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 650/2012. Κατά τη διάταξη αυτή, η κληρονομική μερίδα που αντιστοιχεί σε ένα τέταρτο της κληρονομίας και περιέρχεται στον επιζώντα σύζυγο δυνάμει του άρθρου 1931 του BGB επαυξάνεται κατά ένα επιπλέον τέταρτο της κληρονομίας, εφόσον οι σύζυγοι υπάγονταν σε καθεστώς ρυθμίσεως των περιουσιακών σχέσεων αυτών βασισμένο σε κοινοκτημοσύνη των αποκτημάτων.

30. Το αιτούν δικαστήριο τρέφει αμφιβολίες για το αν, λαμβανομένου υπόψη του κανονισμού 650/2012, η ως άνω διάταξη πρέπει να χαρακτηριστεί κανόνας σχετικός με τις «κληρονομικές διαδοχές», κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, και το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του εν λόγω κανονισμού, ή αν πρέπει να θεωρηθεί «θέμα που αφορά τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων», αποκλειόμενο από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 650/2012 (άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο δ′, του εν λόγω κανονισμού).

31. Θα ήθελα να επισημάνω ότι ο χαρακτηρισμός του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB (ως διατάξεως που εμπίπτει στον τομέα του εφαρμοστέου στην κληρονομική διαδοχή δικαίου ή σε εκείνον του εφαρμοστέου στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δικαίου) αποτελεί αντικείμενο έντονων θεωρητικών συζητήσεων εδώ και δεκαετίες[4]. Ο οικείος προβληματισμός αντικατοπτρίζεται και στη νομολογία[5].

32. Εντούτοις, η καθιέρωση ενιαίων κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων στο πλαίσιο του κανονισμού 650/2012 (ο οποίος υπερισχύει των εθνικών κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων, δυνάμει της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης) έχει την ακόλουθη συνέπεια: η προβληματική αυτή πρέπει να εξεταστεί σε ένα νέο, άγνωστο έως σήμερα, πλαίσιο. Συγκεκριμένα, οι έννοιες που χρησιμοποιεί ο νομοθέτης της Ένωσης για την οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού 650/2012 έχουν αυτοτελή χαρακτήρα. Ως εκ τούτου, ο χαρακτηρισμός κανόνων όπως το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB σε σχέση με κανόνες περί συγκρούσεως δικαίων του εθνικού δικαίου δεν μπορεί να είναι καθοριστικός, όσον αφορά την απάντηση που πρέπει να δοθεί στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα[6].

4 Στο διάστημα προ της ενάρξεως ισχύος του κανονισμού 650/2012, η κρατούσα στη θεωρία άποψη (όσον αφορά τους εθνικούς κανόνες περί συγκρούσεως δικαίων) φαινόταν να είναι ότι το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB είναι διάταξη η οποία τυγχάνει εφαρμογής στο πλαίσιο του εφαρμοστέου στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δικαίου (H. Dörner, *Internationales Erbrecht, Art. 25, 26 EGBGB*, στο *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Einführungsgesetz zum BGB*, Βερολίνο 2007, Art. 25, nb. 34· W. Riering, *Régime légal allemand et succession régie par la loi française*, σε *Mélanges en l'honneur de Mariel Revillard*, Παρίσι, Editions Defrénois 2007, σ. 258-263· D.A. Popescu, *Guide on international private law in successions matters*, Onesti, Magic Print 2014, σ. 18 και εκεί παρατιθέμενη βιβλιογραφία).

5 Σε απόφαση που εξέδωσε στις 5 Αυγούστου 2011 (2 Wx 115/11, *Zeitschrift für das gesamte Familienrecht* 2012, 819), το Oberlandesgericht Köln (εφετείο Κολωνίας, Γερμανία) διατύπωσε την άποψη ότι ο επιζών σύζυγος δεν αποκτά την κληρονομική μερίδα βάσει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB όταν το εφαρμοστέο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δίκαιο είναι το γερμανικό και το εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή δίκαιο είναι το τουρκικό δίκαιο. Εν συνεχεία, σε απόφαση της 16ης Απριλίου 2012 (31 Wx 45/12, *Neue Juristische Wochenschrift-Rechtsprechungs-Report* 2012, 1096), το Oberlandesgericht München (εφετείο Μονάχου, Γερμανία) υποστήριξε την άποψη ότι το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB τυγχάνει πλήρους εφαρμογής, ακόμη και όταν το εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή δίκαιο είναι το ιρανικό δίκαιο. Εν τέλει, δυνάμει των γερμανικών κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων, σε απόφαση της 13ης Μαΐου 2015, IV ZB 30/14 (*Neue Juristische Wochenschrift* 2015, 2185), το Bundesgerichtshof (ομοσπονδιακό ακυρωτικό δικαστήριο, Γερμανία) αποφάνθηκε ότι το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB τυγχάνει εφαρμογής ως κανόνας δικαίου εφαρμοστέος στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων. Στην απόφαση αυτή, το εν λόγω δικαστήριο επισήμανε επίσης ότι, ακόμη και όταν το εφαρμοστέο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δίκαιο είναι το γερμανικό δίκαιο, ενώ το εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή δίκαιο είναι το δίκαιο άλλου κράτους, ο επιζών σύζυγος δικαιούται πάντοτε κληρονομική μερίδα βάσει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB.

6 Στη θεωρία δεν επικρατεί ομοφωνία όσον αφορά τον χαρακτηρισμό του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB, σε σχέση με τον κανονισμό 650/2012. Ορισμένοι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι η διάταξη αυτή συνιστά κανόνα δικαίου εφαρμοστέο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων [βλ. βιβλιογραφία παρατιθέμενη από A. Bonomi, *Article 1 – Champ d'application*, σε A. Bonomi, P. Wautelet, *Le droit européen des successions. Commentaire du règlement (UE) n° 650/2012, du 4 juillet 2012*, Βρυξέλλες, Bruylant 2016, σ. 89· A. Reis, *Succession and Family Law*, σε S. Bariatti, I. Viarengo, F.C. Villata, *Towards the Entry into Force of the Succession Regulation: Building Future Uniformity upon Past Divergencies*, JUST/2013/JCIV/AG/4666, σ. 45], ενώ κατ' άλλους η διάταξη αυτή πρέπει να χαρακτηρίζεται ως κανόνας σχετικός με την κληρονομική διαδοχή [P. Lagarde, (Heinrich) Dörner: Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche/IPR. Art. 25, 26 EGBGB. Anhang zu Art. 25 f EGBGB: Ausländische Rechte, *Revue critique de droit international privé*, 1996, σ. 389· M. Margoński, Anmerkung zum Vorlagebeschluss des Kammergerichts an den EuGH vom 25. Oktober 2016, 6 W 80/16 in der Rs. C-558/16, Mahnkopf, *Zeitschrift für Erbrecht und Vermögensnachfolge*, Heft 4, 2017, σ. 212-213).

1. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

α) Οι θέσεις των διαδίκων

1) Επιχειρήματα υπέρ του χαρακτηρισμού του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB ως διατάξεως εμπίπτουσας στον τομέα του εφαρμοστέου στην κληρονομική διαδοχή δικαίου

33. Κατά την Ελληνική Κυβέρνηση, η κληρονομική μερίδα που περιέρχεται στον επιζώντα σύζυγο λόγω της εκκαθαρίσεως των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων πρέπει να περιλαμβάνεται στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο, καθόσον αυτό πρέπει να αντικατοπτρίζει την πραγματική κληρονομική μερίδα του κληρονόμου. Δεδομένου ότι η εν λόγω μερίδα πρέπει να μνημονεύεται στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο, η Ελληνική Κυβέρνηση εκτιμά ότι το άρθρο 1371 του BGB θα πρέπει να θεωρείται ως κανόνας που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 650/2012.

34. Η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, εφόσον η εφαρμογή του άρθρου 1371 του BGB εξαρτάται από τον θάνατο του συζύγου, η διάταξη αυτή εμπίπτει στον τομέα του εφαρμοστέου στην κληρονομική διαδοχή δικαίου. Προς στήριξη της θέσεώς της, η Ιταλική Κυβέρνηση επικαλείται, εξάλλου, την αιτιολογική σκέψη 9 του κανονισμού 650/2012 («το πεδίο εφαρμογής του παρόντος κανονισμού θα πρέπει να καλύπτει όλα τα θέματα αστικού δικαίου που άπτονται μιας κληρονομικής διαδοχής, δηλαδή όλες τις περιπτώσεις μεταβίβασης κυριότητας αιτία θανάτου»), καθώς και το άρθρο 23, παράγραφος 2, στοιχείο β′, αυτού, το οποίο ορίζει ότι το πεδίο εφαρμογής του εφαρμοστέου στην κληρονομική διαδοχή δικαίου περιλαμβάνει «τον καθορισμό των δικαιούχων, της κληρονομικής μερίδας που τους αναλογεί και των υποχρεώσεων που πιθανώς τους έχει επιβάλει ο θανών, καθώς και τον καθορισμό των υπόλοιπων κληρονομικών δικαιωμάτων, περιλαμβανομένων των κληρονομικών δικαιωμάτων του επιζώντος συζύγου ή συντρόφου».

35. Στο ίδιο πνεύμα εντάσσεται η θέση της Πολωνικής Κυβερνήσεως: όσον αφορά την κατανομή των αποκτημάτων, η κυβέρνηση αυτή επισημαίνει ότι πρόκειται, τρόπο τινά, για μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων και δικαιωμάτων, με προσαύξηση της νόμιμης μοίρας. Η μεταβίβαση αυτή λαμβάνει χώρα αποκλειστικά και μόνο λόγω του θανάτου ενός εκ των συζύγων. Συναφώς, η Πολωνική Κυβέρνηση αναλύει διεξοδικά τον θεσμό που ρυθμίζεται από το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB και τη λειτουργία του στο γερμανικό δίκαιο. Η Πολωνική Κυβέρνηση επισημαίνει ιδίως το γεγονός ότι το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB πρέπει να εφαρμόζεται σε συνδυασμό με το άρθρο 1931, παράγραφοι 1 και 3, του BGB, διάταξη για την οποία δεν υφίσταται αμφιβολία ότι εμπίπτει στο εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή δίκαιο και η οποία παραπέμπει ρητώς στο άρθρο 1371 του BGB. Επιπλέον, το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB εφαρμόζεται μόνο στην περίπτωση που οι περιουσιακές σχέσεις των συζύγων παύουν να υφίστανται λόγω θανάτου ενός εκ των συζύγων· η διάταξη αυτή δεν εφαρμόζεται ποτέ όταν οι περιουσιακές σχέσεις των συζύγων παύουν να υφίστανται για άλλους λόγους. Τέλος, κατά την Πολωνική Κυβέρνηση, βάσει του άρθρου 1938 του BGB, η εφαρμογή του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB μπορεί να αποκλειστεί με τη διαθήκη.

2) Επιχειρήματα κατά του χαρακτηρισμού του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB ως διατάξεως εμπίπτουσας στον τομέα του εφαρμοστέου στην κληρονομική διαδοχή δικαίου

36. Η Γερμανική Κυβέρνηση (υποστηρίζοντας συναφώς θέση παραπλήσια εκείνης της Πολωνικής Κυβερνήσεως, καίτοι καταλήγει σε διαφορετικά συμπεράσματα) εκτιμά ότι, προκειμένου να απαντηθεί το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, πρέπει να εξεταστεί εάν ο σκοπός του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB συνδέεται με την «κληρονομική διαδοχή», κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 650/2012, ή με τις «περιουσιακές σχέσεις των συζύγων», κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο δ′, του ίδιου κανονισμού. Στο πλαίσιο αυτό, η Γερμανική Κυβέρνηση επισημαίνει ότι σκοπός του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB είναι η ρύθμιση της εκκαθαρίσεως των περιουσιακών

σχέσεων των συζύγων. Για τον λόγο αυτό, η ως άνω διάταξη εμπίπτει στο εφαρμοστέο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δίκαιου. Το γεγονός ότι με την επίμαχη διάταξη οι περιουσιακές σχέσεις των συζύγων εκκαθαρίζονται με απόδοση στον επιζώντα σύζυγο κληρονομικής μερίδας στοχεύει αποκλειστικά και μόνο στην απλούστευση της κατανομής μεταξύ των κληρονόμων.

37. Όπως και η Γερμανική Κυβέρνηση, η Επιτροπή προτείνει την υιοθέτηση λειτουργικής προσεγγίσεως στην υπό εξέταση κατάσταση, συνιστάμενης στην αναζήτηση του σκοπού της οικείας διατάξεως στο εθνικό δίκαιο. Κατά την Επιτροπή, στην περίπτωση του καθεστώτος συμμετοχής στα αποκτήματα, τα αποκτήματα αυτά κατανέμονται μόνον όταν το εν λόγω καθεστώς παύει να υφίσταται. Ως εκ τούτου, σκοπός της επίμαχης διατάξεως δεν είναι η κατανομή της περιουσίας του κληρονομουμένου εντός του κύκλου των οικείων του, αλλά μάλλον η πραγματοποίηση των κατανομών που προκύπτουν από τον θάνατο του κληρονομουμένου, γεγονός το οποίο είναι ένα εκ των συμβάντων που επιφέρουν τη λύση των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων.

38. Η Βελγική Κυβέρνηση προτείνει επίσης να δοθεί αρνητική απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα. Προς στήριξη της θέσεώς της, η Βελγική Κυβέρνηση επισημαίνει ότι το καθεστώς των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων παράγει αποτελέσματα όχι μόνο κατά τη διάρκεια του γάμου, αλλά και μετά τη λύση αυτού, ακόμη και όταν η λύση επέρχεται λόγω του θανάτου ενός εκ των συζύγων.

39. Η Ισπανική Κυβέρνηση επισημαίνει, εν συνεχεία, ότι οι αιτιολογικές σκέψεις 11 και 12 του κανονισμού 650/2012 δεν αφήνουν καμία αμφιβολία όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού, αποκλείοντας από αυτό τα ζητήματα που αφορούν τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων.

β) Το καθεστώς της κοινοκτημοσύνης αποκτημάτων στο γερμανικό δίκαιο

40. Προτού συνεχίσω την ανάλυσή μου θα ήθελα να εκθέσω εν συντομία την επίμαχη στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως διάταξη του γερμανικού δικαίου. Είμαι βέβαιος ότι οι πληροφορίες αυτές θα παράσχουν στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να εκτιμήσει σφαιρικά τη σχετική προβληματική. Επιπλέον, θα επανέλθω στις παρατηρήσεις αυτές στη συνέχεια των προτάσεών μου.

41. Το προβλεπόμενο από τον νόμο καθεστώς περιουσιακών σχέσεων των συζύγων στο γερμανικό δίκαιο είναι αυτό της περιουσιακής αυτοτέλειας με κατανομή των αποκτημάτων, το οποίο ο Γερμανός νομοθέτης ορίζει κατά λέξη ως «καθεστώς κοινοκτημοσύνης αποκτημάτων» (Zugewinngemeinschaft). Εντούτοις, εν προκειμένω, δεν υφίσταται αμφιβολία ότι πρόκειται για καθεστώς βασισμένο σε αυτοτέλεια των περιουσιακών στοιχείων. Κάθε σύζυγος διατηρεί την περιουσία του και, επομένως, δεν υφίσταται (εντός της ατομικής αυτής περιουσίας) διακριτή περιουσία η οποία να έχει τη μορφή κοινής περιουσίας.

42. Η λύση του καθεστώτος αυτού ζώντων των δύο συζύγων, κυρίως λόγω διαζυγίου, παρέχει τη δυνατότητα διενέργειας υπολογισμού, με σκοπό την κατανομή των διαφορών στον αντίστοιχο πλουτισμό των συζύγων οι οποίες προέκυψαν κατά τη διάρκεια της υπάρξεως του καθεστώτος των περιουσιακών σχέσεών τους. Με τις αναγκαίες απλουστεύσεις συναφώς, μπορεί να θεωρηθεί ότι, σε καταστάσεις του είδους αυτού, ο υπολογισμός των κατανομών μεταξύ συζύγων πραγματοποιείται όπως εκτίθεται κατωτέρω [7].

43. Πρώτον, πρέπει να υπολογιστεί η διαφορά μεταξύ της αξίας της περιουσίας κάθε συζύγου κατά τη λύση του καθεστώτος περιουσιακών σχέσεων των συζύγων και της αξίας της εν λόγω περιουσίας κατά τον χρόνο συστάσεως του εν λόγω καθεστώτος. Από τις μαθηματικές αυτές πράξεις προκύπτουν δύο τιμές, οι οποίες αντιστοιχούν στον πλουτισμό κάθε συζύγου κατά τη διάρκεια της υπάρξεως του καθεστώτος περιουσιακών σχέσεων των συζύγων. Στο επόμενο βήμα, συγκρίνονται τα δύο ποσά που

7 Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. D. Martiny, N. Dethloff, *Property relationship between spouses – Germany*, Αύγουστος 2008.

προκύπτουν κατ' αυτόν τον τρόπο. Εάν ένα από τα δύο αυτά ποσά είναι υψηλότερο του άλλου, ο σύζυγος του οποίου η περιουσία αυξήθηκε λιγότερο κατά τη διάρκεια της υπάρξεως του καθεστώτος περιουσιακών σχέσεων των συζύγων δικαιούται να λάβει το ήμισυ της διαφοράς των ποσών που συνδέονται με τον πλουτισμό των δύο συζύγων (άρθρο 1378, παράγραφος 1, του BGB).

44. Επισημαίνεται ότι, για τον ως άνω υπολογισμό, πρέπει να υπάρχουν πληροφορίες οι οποίες καθιστούν εφικτό τον προσδιορισμό της διαφοράς πλουτισμού μεταξύ των συζύγων. Για τον σκοπό αυτό, το γερμανικό δίκαιο προβλέπει τη δυνατότητα καταρτίσεως απογραφής, στην οποία εκτίθεται η περιουσιακή κατάσταση κατά τη σύσταση του καθεστώτος κοινοκτημοσύνης αποκτημάτων (άρθρο 1377 του BGB). Επιπλέον, μετά τη λύση του καθεστώτος περιουσιακών σχέσεων των συζύγων, όπως στην περίπτωση καταθέσεως αιτήσεως διαζυγίου, ακυρώσεως του γάμου ή πρόωρης κατανομής των αποκτημάτων, κάθε σύζυγος δικαιούται να αξιώσει τη γνωστοποίηση πληροφοριών σχετικά με την περιουσιακή κατάσταση του άλλου συζύγου, πληροφορίες οι οποίες είναι απαραίτητες για τους σκοπούς της κατανομής των εν λόγω αποκτημάτων (άρθρο 1379 του BGB).

45. Εντούτοις, οι ανωτέρω εκτιθέμενοι κανόνες (για τον υπολογισμό της κατανομής) δεν τυγχάνουν, καταρχήν, εφαρμογής όταν το καθεστώς των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων παύει να υφίσταται λόγω θανάτου ενός εκ των συζύγων.

46. Βάσει των γενικών κανόνων που διέπουν την εξ αδιαθέτου διαδοχή, οι οποίοι προβλέπονται στο άρθρο 1931, παράγραφος 1, του BGB, ο επιζών σύζυγος του κληρονομουμένου καλείται ως κληρονόμος εξ αδιαθέτου με τους συγγενείς της πρώτης τάξεως στο ένα τέταρτο της κληρονομίας. Επιπλέον, το άρθρο 1931, παράγραφος 3, του BGB προβλέπει ότι αυτός ο εκ του νόμου καθορισμός των κληρονόμων δεν θίγει το άρθρο 1371 του BGB. Βάσει αυτού, ο επιζών σύζυγος, ο οποίος καλείται ως κληρονόμος με τους συγγενείς πρώτου βαθμού, δύναται να αξιώσει το ένα τέταρτο της κληρονομίας δυνάμει του άρθρου 1931, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του BGB και, επίσης, ένα πρόσθετο τέταρτο της κληρονομίας, βάσει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB.

47. Η λύση αυτή απλουστεύει τους υπολογισμούς που πραγματοποιούνται μεταξύ του επιζώντος συζύγου και των λοιπών κληρονόμων του κληρονομουμένου. Απαλλάσσει τους ενδιαφερομένους από το βαρύ καθήκον να αποδείξουν την αξία των αποκτημάτων καθενός εκ των συζύγων. Το καθήκον αυτό μπορεί να καταστεί ακόμη πιο βαρύ, λαμβανομένου υπόψη του θανάτου του κληρονομουμένου. Μπορεί, επίσης, να αποτελέσει πηγή ανεπιθύμητων συγκρούσεων μεταξύ των οικείων του κληρονομουμένου.

48. Εξάλλου, επισημαίνεται ενίοτε ότι το γεγονός ότι δεν προβλέφθηκε η ανάγκη αποδείξεως ότι υπήρξε όντως αύξηση των αποκτημάτων και της αποδόσεως στον επιζώντα σύζυγο συμπληρωματικής μερίδας ενός τετάρτου της κληρονομίας συνιστά τρόπον τινά «ανταμοιβή» για τους συζύγους που δεν χώρισαν ενόσω ζούσαν [8]. Συγκεκριμένα, υπενθυμίζεται ότι το ένα τέταρτο της κληρονομίας περιέρχεται στον επιζώντα σύζυγο ακόμη και απουσία οιουδήποτε αποκτήματος. Ειδικότερα, το εν λόγω τέταρτο υπολογίζεται στην περίπτωση αυτή ως κλάσμα της κληρονομίας και όχι ως κλάσμα του πλουτισμού ενός εκ των συζύγων. Επομένως, ο επιζών σύζυγος μπορεί, δυνάμει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB, να λάβει μεγαλύτερη κληρονομία από εκείνη την οποία θα μπορούσε να αξιώσει βάσει μαθηματικής κατανομής των αποκτημάτων. Εντούτοις, δεν μπορεί να αποκλειστεί και η αντίθετη περίπτωση, στην οποία η μαθηματική κατανομή των αποκτημάτων θα ήταν ευνοϊκότερη για τον επιζώντα σύζυγο.

49. Αυτή δεν είναι όμως η μόνη μέθοδος εκκαθαρίσεως των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων μετά τον θάνατο ενός εξ αυτών. Το γερμανικό δίκαιο προβλέπει, σε ορισμένες περιπτώσεις, τη μαθηματική κατανομή των αποκτημάτων.

8 G.A.L. Droz, Les régimes matrimoniaux en droit international privé comparé, *Recueil des cours de l'Académie de la Haye*, τόμος 143, 1974, σ. 98.

50. Πρώτον, όταν ο επιζών σύζυγος δεν είναι ούτε κληρονόμος ούτε κληροδόχος του αποβιώσαντος συζύγου, εφαρμόζεται το άρθρο 1371, παράγραφος 2, του BGB. Ο επιζών σύζυγος μπορεί τότε να αξιώσει μαθηματική κατανομή των αποκτημάτων. Εκτός από το δικαίωμα στη μαθηματική κατανομή των αποκτημάτων, ο επιζών σύζυγος μπορεί επίσης να αξιώσει, δυνάμει του άρθρου 2303, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, του BGB, νόμιμη μοίρα, υπολογιζόμενη βάσει της μερίδας που θα έπρεπε να περιέλθει σε αυτόν εάν είχε καθοριστεί ως εξ αδιαθέτου κληρονόμος δυνάμει του άρθρου 1931 BGB.

51. Δεύτερον, η κατάσταση του επιζώντος συζύγου είναι παρόμοια όταν αυτός αποποιείται την κληρονομία του κληρονομουμένου. Στην περίπτωση αυτή, ο επιζών σύζυγος μπορεί να αξιώσει μαθηματική κατανομή των αποκτημάτων καθώς και τη νόμιμη μοίρα (άρθρο 1371, παράγραφος 3, του BGB), παρά το γεγονός ότι, στο γερμανικό δίκαιο, καταρχήν, κληρονόμος που αποποιείται κληρονομία δεν δικαιούται τη νόμιμη μοίρα.

52. Στη θεωρία μνημονεύεται ενίοτε μια τρίτη περίπτωση, μη προβλεπόμενη από τον νόμο, στην οποία δεν εφαρμόζεται το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB, παρά τη λύση των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων λόγω του θανάτου ενός εξ αυτών. Πρόκειται για καταστάσεις στις οποίες ο μέλλων κληρονομούμενος συντάσσει διατάξεις τελευταίας βουλήσεως υπέρ του συζύγου του[9].

53. Ως εκ τούτου, τόσο ο κληρονομούμενος όσο και ο επιζών σύζυγος μπορούν να εμποδίσουν μονομερώς την εφαρμογή του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB. Καταρχήν, μπορούν να επιτύχουν αυτό καταφεύγοντας στις συνήθεις πράξεις του κληρονομικού δικαίου. Ο επιζών σύζυγος μπορεί να αποποιηθεί την κληρονομία και ο κληρονομούμενος μπορεί να αποκλείσει τον σύζυγο από την κληρονομία μέσω διατάξεων τελευταίας βουλήσεως.

γ) Οριοθέτηση του τομέα του εφαρμοστέου στην κληρονομική διαδοχή δικαίου και του εφαρμοστέου στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δικαίου – γενικές παρατηρήσεις

1) Επί της απουσίας συντονισμού μεταξύ του εφαρμοστέου στην κληρονομική διαδοχή δικαίου και του εφαρμοστέου στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δικαίου

54. Το δίκαιο των διαφόρων κρατών προβλέπει διαφορετικές λύσεις για τη διασφάλιση των συμφερόντων του επιζώντος συζύγου. Ορισμένοι νομοθέτες χρησιμοποιούν για τον σκοπό αυτό χαρακτηριστικές πράξεις του κληρονομικού δικαίου, ευνοώντας τον επιζώντα σύζυγο σε σχέση με άλλους κληρονόμους. Άλλοι νομοθέτες στηρίζονται σε λύσεις που αφορούν τα καθεστώτα των περιουσιακών σχέσεών τους, παραλείποντας ταυτόχρονα να περιλάβουν τον σύζυγο στους κληρονόμους ή περιορίζοντας τα κληρονομικά του δικαιώματα[10].

55. Εντούτοις, λιγοστά είναι τα αμιγή παραδείγματα των μοντέλων αυτών. Συγκεκριμένα, τα μοντέλα είναι συνήθως μικτά και το μέλημα προστασίας των περιουσιακών συμφερόντων του επιζώντος συζύγου λαμβάνει τη μορφή σειράς αλληλένδετων μεταξύ τους λύσεων, οι οποίες απορρέουν τόσο από το δίκαιο της κληρονομικής διαδοχής όσο και από το δίκαιο των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων. Καταρχήν, τα στοιχεία αυτά πρέπει να συνιστούν ένα λογικά συνεπές σύστημα, το οποίο να διατηρεί την ευκταία ισορροπία μεταξύ των συμφερόντων του επιζώντος συζύγου, των λοιπών κληρονόμων και κληροδόχων, καθώς και των δανειστών.

9 Οι υφιστάμενες στη γερμανική θεωρία επί του ζητήματος αυτού απόψεις εκτίθενται από τον R. Zimmermann, *Intestate Succession in Germany*, σε K.G.C. Reid, M. de Waal, R. Zimmermann, *Comparative Succession Law. Volume II. Intestate Succession*, Οξφόρδη, Oxford University Press 2015, σ. 213.

10 E.D. Graue, The Rights of Surviving Spouses under Private International Law, *The American Journal of Comparative Law*, τόμος 15, 1966-1967, σ. 164-165.

56. Σε καταστάσεις που συνδέονται με το δίκαιο περισσότερων του ενός κρατών, το εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή δίκαιο και το εφαρμοστέο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δίκαιο καθορίζονται από διάφορους κανόνες περί συγκρούσεως δικαίων. Στο πλαίσιο αυτό, η αναζήτηση του εφαρμοστέου δικαίου δυνάμει των κανόνων συγκρούσεως δικαίων μπορεί να οδηγήσει στην εφαρμογή διατάξεων που απορρέουν από δύο διαφορετικές έννομες τάξεις. Οι λύσεις αυτές δεν θα συντονίζονται μεταξύ τους. Η πτυχή αυτή μπορεί να αποτελέσει πηγή πολλών περιπλοκών.

57. Για παράδειγμα, το εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή δίκαιο μπορεί να προστατεύει τα περιουσιακά συμφέροντα του συζύγου μέσω προσφυγής σε διατάξεις που αφορούν τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων, ενώ το εφαρμοστέο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δίκαιο μπορεί να προσφεύγει, για τον σκοπό αυτό, σε πράξεις του δικαίου της κληρονομικής διαδοχής.

58. Πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη η αντίστροφη κατάσταση, στην οποία, χάρη στη σώρευση των διαφορετικών αυτών λύσεων, ο επιζών σύζυγος μπορεί να ευνοείται δυσανάλογα. Τέτοια κατάσταση υφίσταται όταν η κληρονομική διαδοχή διέπεται από δίκαιο το οποίο προστατεύει ιδιαίτερα τον επιζώντα σύζυγο, μέσω της προσφυγής σε μηχανισμούς του δικαίου της κληρονομικής διαδοχής, ενώ οι περιουσιακές σχέσεις των συζύγων διέπονται από δίκαιο το οποίο εγγυάται στον επιζώντα σύζυγο ιδιαίτερα προνόμια, στο πλαίσιο των υπολογισμών που σχετίζονται με τη λύση των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων.

2) Ο χαρακτηρισμός

59. Τα μειονεκτήματα που απορρέουν από την ταυτόχρονη εφαρμογή κανόνων προερχόμενων από διαφορετικές έννομες τάξεις μπορούν να περιοριστούν με τη βοήθεια του χαρακτηρισμού τους («Qualifikation», «characterisation»). Συγκεκριμένα, πρέπει να ερμηνευθούν οι έννοιες που χρησιμοποιήθηκαν στο πλαίσιο της καταρτίσεως των διάφορων κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων με σκοπό τον καθορισμό των προϋποθέσεων εφαρμογής τους.

60. Δεδομένου ότι οι κανόνες περί συγκρούσεως δικαίων συνιστούν ένα είδος συστήματος, ο χαρακτηρισμός πρέπει να πραγματοποιείται κατά τρόπο ώστε τα αντίστοιχα πεδία εφαρμογής των διάφορων κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων να μην αλληλεπικαλύπτονται.

61. Εντούτοις, ο χαρακτηρισμός δεν καθιστά πάντοτε εφικτή την εξασφάλιση ικανοποιητικών αποτελεσμάτων. Ειδικότερα, είναι δύσκολο να επιλυθούν κατ' αυτόν τον τρόπο προβλήματα που σχετίζονται με την οριοθέτηση των κανόνων που αφορούν το εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή δίκαιο και το εφαρμοστέο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δίκαιο[11].

3) Η προσαρμογή στο ιδιωτικό διεθνές δίκαιο

62. Οι αδυναμίες του χαρακτηρισμού μπορούν, εντούτοις, να αντισταθμιστούν χάρη σε έναν άλλον γενικό θεσμό του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, την προσαρμογή («Anpassung», «adaptation»). Σκοπός της προσαρμογής είναι η εξάλειψη της απουσίας συντονισμού μεταξύ διατάξεων ουσιαστικού δικαίου προερχόμενων από διαφορετικές έννομες τάξεις, οι οποίες συνιστούν το εφαρμοστέο δίκαιο για την επίλυση προβλημάτων συσχετιζόμενων μεταξύ τους.

11 Βλ. Ch. Kohler, L'autonomie de la volonté en droit international privé, *Recueil des cours de l'Académie de la Haye*, τόμος 359, 2013, σ. 443.

63. Καίτοι ο σκοπός της προσαρμογής φαίνεται σαφώς καθορισμένος, είναι δύσκολο να διατυπωθούν εξαρχής συστάσεις σχετικά με τον τρόπο πραγματοποιήσεως της εν λόγω προσαρμογής. Εν πάση περιπτώσει, τα μέτρα προσαρμογής μπορούν να εφαρμοστούν στο επίπεδο των κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων, επανακαθορίζοντας το πεδίο εφαρμογής τους, για την αποφυγή αντιφάσεων και την επίλυση της διαφοράς βάσει ενός και μόνου εφαρμοστέου δικαίου [12], ή στο επίπεδο των κανόνων ουσιαστικού δικαίου, τροποποιώντας τις διατάξεις που παραμένουν αντικρουόμενες. Στην ακραία εκδοχή της, η διαδικασία αυτή παράγει ένα είδος συνθέσεως δύο έννομων τάξεων [13].

64. Εντούτοις, οι παρατηρήσεις που αφορούν τα μέτρα προσαρμογής δεν είναι αποφασιστικής σημασίας στο πλαίσιο της απαντήσεως που πρέπει να δοθεί στα προδικαστικά ερωτήματα. Εν προκειμένω, δεν τίθεται ζήτημα απουσίας συντονισμού μεταξύ του εφαρμοστέου στην κληρονομική διαδοχή δικαίου και του εφαρμοστέου στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δικαίου. Τόσο η κληρονομική διαδοχή όσο και οι περιουσιακές σχέσεις των συζύγων υπόκεινται στο γερμανικό δίκαιο.

65. Οι παρατηρήσεις που εξέθεσα είναι εντούτοις σημαντικές, καθόσον ενδέχεται να αποδειχθούν ιδιαίτερα κρίσιμες σε πραγματικές καταστάσεις διαφορετικές από την επίμαχη ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Εκτιμώ ότι, απαντώντας στα προδικαστικά ερωτήματα, το Δικαστήριο πρέπει να έχει επίγνωση των συνεπειών που θα προκύψουν από την υιοθέτηση συγκεκριμένης λύσεως στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως. Ειδικότερα, η απόφαση του Δικαστηρίου θα έχει αναμφίβολα σημαντικές συνέπειες στην πρακτική των εθνικών δικαστηρίων όσον αφορά την εφαρμογή του κανονισμού 650/2012 σε άλλες καταστάσεις.

66. Ταυτόχρονα, θα ήθελα να επισημάνω ότι, ανεξάρτητα από τον χαρακτηρισμό που θα λάβει υπόψη το Δικαστήριο όσον αφορά το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB, ο εν λόγω χαρακτηρισμός δεν θα εξαλείψει πλήρως την ανάγκη λήψεως μέτρων προσαρμογής. Ανεξάρτητα από το κατά πόσον θα θεωρηθεί ότι το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB εμπίπτει στο δίκαιο που διέπει την κληρονομική διαδοχή ή στο δίκαιο που διέπει τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων, σε ορισμένες περιπτώσεις η λύση αυτή θα μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να ευνοήσει ή να αδικήσει σημαντικά τον επιζώντα σύζυγο. Στην περίπτωση αυτή ενδέχεται να είναι αναγκαία η προσαρμογή, βάσει μεθόδου που θα εξαρτηθεί προφανώς από τη συγκεκριμένη πραγματική κατάσταση.

67. Μετά τις εισαγωγικές αυτές παρατηρήσεις όσον αφορά το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB και γενικούς προβληματισμούς ιδιωτικού διεθνούς δικαίου όσον αφορά τον χαρακτηρισμό, θα αναλύσω το πρώτο προδικαστικό ερώτημα.

12 Για παράδειγμα, όταν το εφαρμοστέο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δίκαιο προστατεύει τον επιζώντα σύζυγο μέσω διατάξεων που εμπίπτουν στο δίκαιο της κληρονομικής διαδοχής, ενώ το εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή δίκαιο καταφεύγει, για τον σκοπό αυτό, σε διατάξεις σχετικές με τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων, κατά την άποψη ορισμένων συγγραφέων, τα ζητήματα που αφορούν την εκκαθάριση των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων πρέπει να υπόκεινται στο σχετικό με την κληρονομική διαδοχή δίκαιο. Συναφώς, για την προ της ενάρξεως ισχύος του κανονισμού 650/2012 περίοδο, βλ. A. Bucher, La dimension sociale du droit international privé. Cours général, *Recueil des cours de l'Académie de la Haye*, τόμος 341, 2010, σ. 243.

13 Στην περίοδο προ της ενάρξεως ισχύος του κανονισμού 650/2012, υποστηρίχθηκε ενίοτε ότι, όταν το εφαρμοστέο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δίκαιο είναι το γερμανικό δίκαιο, ενώ η διαδοχή υπόκειται σε άλλο δίκαιο, το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB δεν εφαρμόζεται. Σε μια τέτοια κατάσταση, έπρεπε να εφαρμοστεί το άρθρο 1371, παράγραφος 2, του BGB και να κατανεμηθούν τα αποκτήματα βάσει μαθηματικής μεθόδου, κατά τους εφαρμοστέους σε περίπτωση διαζυγίου κανόνες (G.A.L. Droz, Les régimes matrimoniaux en droit international privé comparé, *Recueil des cours de l'Académie de la Haye*, τόμος 143, 1974, σ. 98· M. Coester, International Aspects of German Estate Law, *Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review*, τόμοτς 53, 1981, σ. 66). Η άποψη αυτή οδηγεί, καταρχήν, στη θέση ότι η έκφραση «επιζών σύζυγος ο οποίος δεν είναι κληρονόμος (…)», στο άρθρο 1371, παράγραφος 2, του BGB έχει την έννοια «επιζών σύζυγος ο οποίος δεν είναι κληρονόμος βάσει προσδιορισμού αυτού ως δικαιούχου δυνάμει του γερμανικού δικαίου». E.D. Graue, in *Comparative law of matrimonial property: a Symposium at the International Faculty of Comparative Law at Luxembourg on the laws of Belgium, England, France, Germany, Italy and the Netherlands*, (επιμ.) A. Kiralfy, Leiden, A.W. Sijthoff 1972, σ. 144.

2. Οριοθέτηση του τομέα του εφαρμοστέου στην κληρονομική διαδοχή δικαίου και του εφαρμοστέου στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δικαίου στο πλαίσιο του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB

α) Οριοθέτηση των αντίστοιχων πεδίων εφαρμογής του κανονισμού 650/2012 και του κανονισμού 2016/1103

68. Το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 650/2012 καθορίζεται καταφατικά στο άρθρο 1, παράγραφος 1, αυτού. Βάσει της διατάξεως αυτής, ο κανονισμός αφορά τις «κληρονομικές διαδοχές». Το άρθρο 3, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού προβλέπει ότι η έννοια της «κληρονομικής διαδοχής» αφορά τη διαδοχή στην κληρονομία θανόντος και καλύπτει όλες τις περιπτώσεις μεταβιβάσεως αιτία θανάτου περιουσιακών στοιχείων, δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

69. Ακολούθως, το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 650/2012 καθορίζεται αποφατικά στο άρθρο 1, παράγραφος 2, αυτού. Δυνάμει του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο δ′, του κανονισμού αυτού, αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής του «θέματα που αφορούν τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων καθώς και το περιουσιακό καθεστώς σχέσεων οι οποίες σύμφωνα με το εφαρμοστέο σε αυτές δίκαιο θεωρείται ότι παράγουν αποτελέσματα παρόμοια με του γάμου».

70. Εντούτοις, ο κανονισμός 650/2012 δεν περιέχει λεπτομερείς ενδείξεις για την ερμηνεία της έννοιας των «θεμάτων που αφορούν τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων».

71. Ο κανονισμός 650/2012 δεν είναι πάντως η μόνη πράξη που εξέδωσε ο νομοθέτης της Ένωσης βάσει του άρθρου 81 ΣΛΕΕ. Διαπιστώνοντας την έλλειψη ενιαίων κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων στο εφαρμοστέο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δίκαιο, ο νομοθέτης της Ένωσης εξέδωσε επίσης, βάσει του άρθρου 81, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, τον κανονισμό (ΕΕ) 2016/1103 του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 2016, για τη θέσπιση ενισχυμένης συνεργασίας στον τομέα της διεθνούς δικαιοδοσίας, του εφαρμοστέου δικαίου και της αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων σε ζητήματα περιουσιακών σχέσεων των συζύγων[14]. Ο κανονισμός αυτός θα εφαρμόζεται, καταρχήν, από τις 29 Ιανουαρίου 2019 (άρθρο 70, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού αυτού).

72. Ο κανονισμός 650/2012 και ο κανονισμός 2016/1103 θα πρέπει να συμπληρώνονται αμοιβαίως και τα αντίστοιχα πεδία εφαρμογής τους δεν πρέπει να αλληλεπικαλύπτονται. Ως εκ τούτου, τα ζητήματα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2016/1103 αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 650/2012, καθόσον αφορούν τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων. Τα ζητήματα που αφορούν την κληρονομική διαδοχή αποκλείονται με τη σειρά τους από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2016/1103[15].

73. Συναφώς, το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 650/2012 δεν μπορεί να διαφοροποιείται ανάλογα με το κατά πόσον θα εφαρμοστεί από δικαστικά όργανα κρατών μελών που συμμετέχουν στην ενισχυμένη συνεργασία που αφορά ο κανονισμός 2016/1103. Το γεγονός ότι ο κανονισμός 2016/1103 δεν εφαρμόζεται ακόμη δεν ασκεί επιρροή. Όταν θα εφαρμόζεται, ουδόλως θα τροποποιηθεί το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 650/2012.

14 ΕΕ 2016, L 183, σ. 1.

15 Στο πνεύμα αυτό, όσον αφορά την οριοθέτηση των αντίστοιχων πεδίων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 2201/2003 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000 (ΕΕ 2003, L 338, σ. 1), και του κανονισμού 650/2012, βλ. προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott στην υπόθεση Matoušková (C-404/14, EU:C:2015:428, σημείο 31). Το Δικαστήριο υιοθέτησε ανάλογη άποψη στην απόφαση που εξέδωσε στην εν λόγω υπόθεση, επισημαίνοντας ότι με τη νομολογία του επιδιώκεται να αποτραπεί το ενδεχόμενο κάθε επικαλύψεως μεταξύ του πεδίου εφαρμογής των κανόνων δικαίου τους οποίους θέτουν τα εν λόγω νομοθετήματα, καθώς και κάθε κενού δικαίου. Βλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015, Matoušková (C-404/14, EU:C:2015:653, σκέψη 34 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

74. Το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2016/1103 ορίζεται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, αυτού, κατά το οποίο ο εν λόγω κανονισμός εφαρμόζεται «στον τομέα των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων». Στην αιτιολογική σκέψη 18 διευκρινίζεται ότι το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού θα πρέπει να καλύπτει όλα τα νομικά ζητήματα που άπτονται των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων, σε σχέση, μεταξύ άλλων, με «την εκκαθάριση του καθεστώτος περιουσιακών σχέσεων, η οποία επέρχεται κυρίως λόγω […] θανάτου ενός εκ των μελών του [ζεύγους]».

75. Εντούτοις, η «κληρονομική διαδοχή ενός αποθανόντος συζύγου» εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2016/1103, βάσει του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο δ′, αυτού. Αυτό επιβεβαιώνεται στην αιτιολογική σκέψη 22 του κανονισμού 2016/1103, κατά την οποία τα ζητήματα κληρονομικής διαδοχής ενός αποθανόντος συζύγου θα πρέπει να αποκλειστούν από το πεδίο εφαρμογής του εν λόγω κανονισμού, δεδομένου ότι καλύπτονται από τον κανονισμό 650/2012.

76. Άλλες ενδείξεις σχετικά με τα αντίστοιχα πεδία εφαρμογής των δύο αυτών κανονισμών περιέχονται στις διατάξεις που αφορούν το πεδίο εφαρμογής του εφαρμοστέου δικαίου, το οποίο καθορίζεται βάσει των κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων που προβλέπονται στους εν λόγω κανονισμούς. Συγκεκριμένα, το άρθρο 27, στοιχείο ε′, του κανονισμού 2016/1103 ορίζει ότι το εφαρμοστέο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δίκαιο θα καθορίζει, μεταξύ άλλων, «τη λύση των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων και τον καταμερισμό, τη διανομή ή την εκκαθάριση της περιουσίας». Εν συνεχεία, βάσει του άρθρου 23, παράγραφος 2, στοιχείο β′, του κανονισμού 650/2012, το δίκαιο που προσδιορίζεται ως εφαρμοστέο βάσει των κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων του κανονισμού αυτού διέπει «τον καθορισμό των δικαιούχων, της κληρονομικής μερίδας που τους αναλογεί και των υποχρεώσεων που πιθανώς τους έχει επιβάλει ο θανών, καθώς και τον καθορισμό των υπόλοιπων κληρονομικών δικαιωμάτων, περιλαμβανομένων των κληρονομικών δικαιωμάτων του επιζώντος συζύγου ή συντρόφου».

77. Ως εκ τούτου, εκτιμώ ότι ο κανονισμός 2016/1103 εφαρμόζεται στα ζητήματα που αφορούν ιδίως τον καθορισμό των περιουσιακών δικαιωμάτων που θα περιλαμβάνονται στην κληρονομία, αλλά δεν εφαρμόζεται στην εκτίμηση των δικαιωμάτων του επιζώντος συζύγου επί των στοιχείων που περιλαμβάνονται ήδη στην κληρονομία. Για παράδειγμα, εάν οι σύζυγοι υπάγονταν στο καθεστώς της κοινοκτημοσύνης, βάσει του δικαίου που προσδιορίζεται από τους κανόνες του κανονισμού 2016/1103, θα πρέπει να εξακριβωθεί αν κινητό περιουσιακό στοιχείο που αποκτήθηκε κατά τη διάρκεια του γάμου περιλαμβάνεται ή όχι στην κοινή περιουσία και σε ποιον εκ των συζύγων θα αποδοθεί μετά τη λύση του προμνησθέντος καθεστώτος.

78. Το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB δεν αφορά τη διανομή περιουσιακών στοιχείων μεταξύ των συζύγων, αλλά το ζήτημα των δικαιωμάτων του επιζώντος συζύγου στα στοιχεία που έχουν ήδη περιληφθεί στην κληρονομιαία περιουσία. Αυτό είναι, επομένως, επιχείρημα υπέρ της απόψεως ότι διάταξη όπως αυτή του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB (ως ζήτημα που αφορά την «κληρονομική διαδοχή ενός αποθανόντος συζύγου», κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο δ′, του κανονισμού 2016/1103 και την αιτιολογική σκέψη 22 του κανονισμού αυτού) δεν εμπίπτει στον τομέα του δικαίου που διέπει τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων.

79. Οι σκέψεις που εκτίθενται ανωτέρω μπορεί να συνιστούν ένδειξη ότι η μερίδα που περιέρχεται στον επιζώντα σύζυγο (βάσει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB) δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ζήτημα που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2016/1103, αλλά ως ζήτημα που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 650/2012.

β) Χαρακτηρισμός της μερίδας που περιέρχεται στον επιζώντα σύζυγο βάσει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB λαμβανομένου υπόψη του σκοπού της διατάξεως αυτής

1) Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

80. Η Γερμανική και η Βελγική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή επισημαίνουν στις γραπτές παρατηρήσεις τους ότι, για να απαντηθεί το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, πρέπει να αναλυθεί το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB και να καθοριστεί ο σκοπός της διατάξεως αυτής. Στη βάση αυτή, πρέπει εν συνεχεία να καθοριστεί αν πρόκειται για κανόνα που εμπίπτει στον τομέα του εφαρμοστέου στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δικαίου ή του εφαρμοστέου στην κληρονομική διαδοχή δικαίου. Η Πολωνική Κυβέρνηση τάσσεται επίσης υπέρ μιας τέτοιας προσεγγίσεως. Εντούτοις, καταλήγει συναφώς σε διαφορετικό τελικό συμπέρασμα.

81. Συντάσσομαι με την άποψη ότι μια δεδομένη διάταξη δεν μπορεί να ερμηνεύεται μεμονωμένα, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η λειτουργία που αυτή επιτελεί. Στη θεωρία, υποστηρίζεται ότι κανόνας που αφορά τη διανομή της περιουσίας του κληρονομουμένου εμπίπτει στον τομέα του εφαρμοστέου στην κληρονομική διαδοχή δικαίου. Αντιθέτως, όταν πρόκειται για κανόνες που αφορούν τα δικαιώματα του επιζώντος συζύγου που προκύπτουν από τη συμμετοχή του στην αύξηση της περιουσίας, πρέπει να εφαρμόζεται το δίκαιο που διέπει τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων [16].

82. Φαίνεται ότι το πρόβλημα της συγκρούσεως δικαίων που εξετάζεται στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως απαιτεί διεξοδικότερη εξέταση της υφιστάμενης νομολογίας του Δικαστηρίου όσον αφορά τους κανόνες σχετικά με τη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις. Σε αυτήν, το Δικαστήριο παρέπεμψε επίσης στη λειτουργία διάφορων νομικών θεσμών, μεταξύ άλλων για τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής διάφορων κανόνων περί αρμοδιότητας.

2) Η ερμηνεία της έννοιας «περιουσιακές σχέσεις των συζύγων» σε σχέση με τους κανόνες περί αρμοδιότητας στη νομολογία του Δικαστηρίου

83. Στη νομολογία του, το Δικαστήριο ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την ερμηνεία του άρθρου 1, δεύτερο εδάφιο, σημείο 1, της Συμβάσεως των Βρυξελλών [17], το οποίο εξαιρούσε από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω συμβάσεως τις διαφορές σχετικά με τις «περιουσιακές σχέσεις των συζύγων».

84. Στην απόφαση de Cavel [18], το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι η σχετική με τις «περιουσιακές σχέσεις των συζύγων» εξαίρεση (η οποία προβλέπεται στο άρθρο 1, δεύτερο εδάφιο, σημείο 1, της Συμβάσεως των Βρυξελλών) περιλαμβάνει όχι μόνο τις περιουσιακές σχέσεις που προβλέπονται στην εθνική νομοθεσία ενόψει του γάμου, αλλά και «όλες τις περιουσιακές σχέσεις που προκύπτουν άμεσα από το δεσμό του γάμου ή από τη λύση του». Εντούτοις, το Δικαστήριο δεν εξέτασε την περίπτωση στην οποία αιτία της λύσεως των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων είναι ο θάνατος ενός εκ των συζύγων. Στην συγκεκριμένη υπόθεση, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορούσε διαδικασία διαζυγίου.

85. Το Δικαστήριο επανέλαβε στην ως άνω υπόθεση τη θέση που είχε διατυπώσει στην απόφαση W. [19]. Η διαδικασία της κύριας δίκης αφορούσε αίτηση ενός εκ των συζύγων για την επιστροφή «κωδικέλλου» που ο άλλος σύζυγος είχε ιδιοποιηθεί με σκοπό να αποδείξει, με το εν λόγω έγγραφο, την κακή διαχείριση της περιουσίας του από τον σύζυγό του. Το αιτούν δικαστήριο ζήτησε ειδικότερα από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει το άρθρο 1, δεύτερο εδάφιο, σημείο 1, της Συμβάσεως των

16 D. Solomon, The boundaries of the law applicable to succession, *Anali Pravnog Fakulteta Univerziteta u Zenici*, τόμος 18, 2016, σ. 200.

17 Σύμβαση, της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 1998, C 27, σ. 1), στο εξής: Σύμβαση των Βρυξελλών.

18 Απόφαση της 27ης Μαρτίου 1979, de Cavel (143/78, EU:C:1979:83, σκέψη 7).

19 Απόφαση της 31ης Μαρτίου 1982, W. (25/81, EU:C:1982:116, σκέψη 6).

Βρυξελλών, καθόσον η διάταξη αυτή αφορά την εξαίρεση της εφαρμογής της Συμβάσεως στο «κληρονομικό δίκαιο» (πρώτο προδικαστικό ερώτημα) και στα «συστήματα ρυθμίσεως των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων» (δεύτερο προδικαστικό ερώτημα). Το Δικαστήριο εξέτασε πρώτα το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα και έκρινε ότι, δεδομένου ότι συνδέεται στενά με τις «περιουσιακές σχέσεις των συζύγων που απορρέουν απ' ευθείας από τον δεσμό του γάμου τους» [20], κατά την απόφαση de Cavel [21], το ζήτημα της διαχειρίσεως της περιουσίας δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών [22].

86. Εν συνεχεία, στην απόφαση van den Boogaard [23], το Δικαστήριο εξέτασε αν απόφαση εκδοθείσα στο πλαίσιο διαδικασίας διαζυγίου, με την οποία διατάσσεται η καταβολή εφάπαξ ποσού καθώς και η μεταβίβαση της κυριότητας ορισμένων περιουσιακών στοιχείων από τον ένα σύζυγο στον πρώην σύζυγό του, εμπίπτει ή όχι στο πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών, λόγω της αφορώσας τις «περιουσιακές σχέσεις των συζύγων» εξαιρέσεως (άρθρο 1, δεύτερο εδάφιο, σημείο 1, της Συμβάσεως των Βρυξελλών) [24]. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η απόφαση με την οποία διατάχθηκε η καταβολή εφάπαξ ποσού υπέρ ενός εκ των συζύγων αφορά υποχρέωση διατροφής όταν μια τέτοια παροχή προορίζεται να εξασφαλίσει τη συντήρηση του ευρισκομένου σε ανάγκη συζύγου ή αν οι ανάγκες και οι πόροι εκάστου των συζύγων λαμβάνονται υπόψη για να προσδιοριστεί το ύψος της παροχής. Όταν η παροχή αυτή αφορά μόνο τη διανομή αγαθών μεταξύ των συζύγων, η απόφαση αφορά τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων [25].

3) Επί της παραπομπής στη νομολογία που αφορά τη Σύμβαση των Βρυξελλών για τις ανάγκες ερμηνείας των προβλεπόμενων στον κανονισμό 650/2012 κανόνων

87. Κατά την άποψή μου, δεν υφίσταται λόγος υιοθετήσεως διαφορετικής ερμηνείας των εννοιών «περιουσιακές σχέσεις των συζύγων» και «θέματα που αφορούν τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων» βάσει των κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων (περιλαμβανομένου του κανονισμού 650/2012) και των περί αρμοδιότητας κανόνων της Ένωσης.

88. Ο κανονισμός 1215/2012 διαδέχθηκε τη Σύμβαση των Βρυξελλών. Το άρθρο 1, παράγραφος 2, του κανονισμού προβλέπει ότι αυτός δεν εφαρμόζεται στα «περιουσιακά δικαιώματα που προκύπτουν από την έγγαμη σχέση». Στη διάταξη Iliev [26], το Δικαστήριο επισήμανε ότι το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1215/2012 ταυτίζεται με το άρθρο 1, δεύτερο εδάφιο, σημείο 1, της Συμβάσεως των Βρυξελλών. Στην ίδια διάταξη, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε επίσης τον επίκαιρο χαρακτήρα της νομολογίας σχετικά με την ερμηνεία της έννοιας των «περιουσιακών σχέσεων των συζύγων» βάσει του κανονισμού 1215/2012 [27]. Στη θεωρία, υποστηρίζεται επίσης ότι οι έννοιες που περιέχονται στον κανονισμό 1215/2012 πρέπει να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα των αποφάσεων του Δικαστηρίου σχετικά με τη Σύμβαση των Βρυξελλών [28].

20 Απόφαση της 31ης Μαρτίου 1982, W. (25/81, EU:C:1982:116, σκέψη 7).

21 Απόφαση της 27ης Μαρτίου 1979, de Cavel (143/78, EU:C:1979:83).

22 Απόφαση της 31ης Μαρτίου 1982, W. (25/81, EU:C:1982:116, σκέψη 9).

23 Απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 1997, van den Boogaard (C-220/95, EU:C:1997:91).

24 Επισημαίνεται ότι η Σύμβαση των Βρυξελλών δεν εξαιρούσε από το πεδίο εφαρμογής της τις «υποχρεώσεις διατροφής που απορρέουν από οικογενειακές σχέσεις, σχέσεις συγγένειας εξ αίματος, γάμου ή αγχιστείας», εν αντιθέσει προς το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο ε', του κανονισμού (ΕΕ) 1215/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2012, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2012, L 351, σ. 1). Επομένως, ο χαρακτηρισμός της διαφοράς (επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση) ως εμπίπτουσας στον τομέα των υποχρεώσεων διατροφής θα καθιστούσε δυνατή την εφαρμογή της Συμβάσεως των Βρυξελλών. Σήμερα, υπόθεση του είδους αυτού θα ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 4/2009 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2008, για τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων και τη συνεργασία σε ζήτηματα υποχρεώσεων διατροφής (ΕΕ 2009, L 7, σ. 1).

25 Απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 1997, van den Boogaard (C-220/95, EU:C:1997:91, σκέψη 22).

26 Διάταξη της 14ης Ιουνίου 2017, Iliev (C-67/17, EU:C:2017:459, σκέψη 24).

27 Διάταξη της 14ης Ιουνίου 2017, Iliev (C-67/17, EU:C:2017:459, σκέψεις 25 έως 30).

28 P. Rogerson, σε U. Magnus, P. Mankowski, *Brussels Ibis Regulation*, Κολωνία, Otto Schmidt 2016, σ. 71.

89. Τα αντίστοιχα πεδία εφαρμογής των κανονισμών 650/2012, 2016/1103 και 1215/2012 θα πρέπει να συμπληρώνονται μεταξύ τους. Για τον λόγο αυτό, εκτιμώ ότι ο προβλεπόμενος στο άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο δ', του κανονισμού 650/2012 αποκλεισμός των «θεμάτων που αφορούν τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων» πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο που συνάδει προς τη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την εξαίρεση των «περιουσιακών σχέσεων των συζύγων» από το πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών (άρθρο 1, δεύτερο εδάφιο, σημείο 1, της εν λόγω Συμβάσεως).

90. Συναφώς, έχω επίγνωση ότι ο σκοπός των κανόνων περί διεθνούς δικαιοδοσίας και των κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων (τους οποίους αφορά η υπό κρίση προδικαστική παραπομπή) δεν είναι ίδιος. Εντούτοις, ο κανονισμός 650/2012 περιλαμβάνει όχι μόνο κανόνες περί συγκρούσεως δικαίων, αλλά και κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας. Το ουσιαστικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 650/2012, όπως ορίζεται στο άρθρο 1 αυτού, παραπέμπει στα δύο αυτά είδη διατάξεων. Απουσία επιτακτικών λόγων για κάτι τέτοιο, δεν υφίσταται λόγος διαφορετικής ερμηνείας των γενικών εννοιών βάσει των οποίων οι κανονισμοί ορίζουν το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής τους, είτε πρόκειται για κανόνες περί συγκρούσεως δικαίων είτε για κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας.

4) Συμπεράσματα που προκύπτουν από τη νομολογία του Δικαστηρίου όσον αφορά τους κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας

91. Από την ανάλυση της νομολογίας σχετικά με τους κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας, που παρατίθεται στα σημεία 84 έως 86 των παρουσών προτάσεων, λαμβανομένων υπόψη των παρατηρήσεων που εκτίθενται στη σκέψη 90 (ανωτέρω), προκύπτει το ακόλουθο συμπέρασμα: η εξαίρεση των «περιουσιακών σχέσεων των συζύγων» από το πεδίο εφαρμογής των πράξεων της Ένωσης που εμπίπτουν στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις αφορά κατά βάση όλες τις περιουσιακές σχέσεις που προκύπτουν άμεσα από τον δεσμό του γάμου ή από τη λύση αυτού, περιλαμβανομένων του ζητήματος της αναγραφής διάφορων στοιχείων της περιουσίας στην κληρονομιαία περιουσία ή του ζητήματος της περιουσίας που πρόκειται να διανεμηθεί μεταξύ των συζύγων.

92. Για να απαντηθεί το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, πρέπει να διευκρινιστεί αν το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB πρέπει να χαρακτηριστεί ως διάταξη η οποία εφαρμόζεται στο πλαίσιο του δικαίου που διέπει την κληρονομική διαδοχή ή του δικαίου που διέπει τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων, στο πλαίσιο των κανόνων της Ένωσης. Επομένως, η διάταξη αυτή πρέπει να ερμηνευθεί λαμβανομένων υπόψη των συμπερασμάτων που απορρέουν από τη νομολογία του Δικαστηρίου, προκειμένου να καθοριστεί ο σκοπός της και, στη βάση αυτή, να απαντηθούν τα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου.

93. Το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB εφαρμόζεται αποκλειστικά σε περίπτωση θανάτου ενός εκ των συζύγων. Μετά τον θάνατο ενός εκ των συζύγων, μπορεί αναμφίβολα να τεθεί ζήτημα κατανομής των περιουσιακών στοιχείων μεταξύ της κληρονομιαίας περιουσίας και της περιουσίας του επιζώντος συζύγου. Εντούτοις, λαμβανομένων υπόψη των παρατηρήσεων που εκτίθενται στο σημείο 48 των παρουσών προτάσεων, βασικός σκοπός του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB δεν φαίνεται να είναι η κατανομή της περιουσίας ή η εκκαθάριση των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων. Η διάταξη αυτή αποσκοπεί μάλλον στον καθορισμό της θέσεως του επιζώντος συζύγου σε σχέση με τους λοιπούς κληρονόμους. Συγκεκριμένα, καθορίζει το ύψος της κληρονομικής μερίδας που αποδίδεται στον επιζώντα σύζυγο.

94. Η απουσία συνδέσμου μεταξύ της μερίδας που αποδίδεται στον επιζώντα σύζυγο βάσει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB και των σχέσεων που προκύπτουν άμεσα από τον δεσμό του γάμου καθίσταται ακόμη πιο πρόδηλη όταν ληφθεί υπόψη ότι η διάταξη αυτή εφαρμόζεται ανεξάρτητα από την ύπαρξη των προϋποθέσεων για τη διανομή των περιουσιακών στοιχείων, υπό το

πρίσμα των αρχών του καθεστώτος της κοινοκτημοσύνης αποκτημάτων [29].

95. Επιπλέον, βάσει των παρατηρήσεων που διατυπώνονται στο σημείο 53 ανωτέρω, ο μέλλων κληρονομούμενος μπορεί να εμποδίσει μονομερώς την εφαρμογή της διατάξεως αυτής καταφεύγοντας σε πράξεις του κληρονομικού δικαίου. Αυτή είναι, κατά βάση, η φύση των κληρονομικών δικαιωμάτων. Συγκεκριμένα, χαρακτηριστικό στοιχείο του κληρονομικού δικαίου είναι ότι παρέχει στον κληρονομούμενο σχετικά εκτενή ελευθερία διαθέσεως της κληρονομίας, ενώ οι αποφάσεις που αφορούν τις σχέσεις που προκύπτουν άμεσα από τα καθεστώτα περιουσιακών σχέσεων των συζύγων θα πρέπει, καταρχήν, να λαμβάνονται από αμφοτέρους τους συζύγους.

96. Ως εκ τούτου, εκτιμώ ότι ο βασικός σκοπός του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB συνηγορεί υπέρ της αναγνωρίσεώς του ως διατάξεως η οποία εμπίπτει στο δίκαιο που διέπει την κληρονομική διαδοχή και όχι στο δίκαιο που διέπει τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων.

γ) Αποτελεσματικότητα των διατάξεων περί δημιουργίας του ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου

97. Οι έννοιες που χρησιμοποιεί ο νομοθέτης της Ένωσης για την οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού 650/2012 έχουν, όπως ήδη υπομνήσθηκε στο σημείο 32 ανωτέρω, αυτοτελή χαρακτήρα. Για τον λόγο αυτό, η ερμηνεία των ως άνω εννοιών θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τους σκοπούς του κανονισμού 650/2012, ο οποίος εκδόθηκε (κατά τις παρατηρήσεις που εκτίθενται στο σημείο 27 των παρουσών προτάσεων) για να εξαλείψει τα εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς και να κατοχυρώσει με αποτελεσματικότητα τα δικαιώματα των κληρονόμων στα κράτη μέλη [30]. Για τον σκοπό αυτό, ο κανονισμός 650/2012 καθιερώνει, κατά την αιτιολογική σκέψη 8 αυτού, ένα ενιαίο πιστοποιητικό: το ευρωπαϊκό κληρονομητήριο. Όπως επιβεβαιώνεται στην αιτιολογική σκέψη 67 του εν λόγω κανονισμού, το πιστοποιητικό αυτό πρέπει να καθιστά εφικτή τη γρήγορη, ομαλή και αποτελεσματική διευθέτηση των κληρονομικών διαδοχών με διασυνοριακές επιπτώσεις εντός της Ένωσης.

98. Τα αποτελέσματα του ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου καθορίζονται στο άρθρο 69 του κανονισμού 650/2012. Το πιστοποιητικό συνιστά βεβαίωση και παράγει τα αποτελέσματά του σε όλα τα κράτη μέλη χωρίς να απαιτείται καμία ειδική διαδικασία (άρθρο 69, παράγραφος 1, του κανονισμού 650/2012). Για τα στοιχεία «που έχουν εξακριβωθεί σύμφωνα με το δίκαιο το οποίο είναι εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή ή σύμφωνα με οποιοδήποτε άλλο δίκαιο είναι εφαρμοστέο σε συγκεκριμένα στοιχεία», τα οποία παρατίθενται στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο, δημιουργείται τεκμήριο νομιμότητας (άρθρο 69, παράγραφος 2, του κανονισμού 650/2012).

99. Στην αιτιολογική σκέψη 71, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού 650/2012 διευκρινίζεται ότι το κληρονομητήριο έχει πρωτίστως αποδεικτική ισχύ και ότι τεκμαίρεται ότι πιστοποιεί επακριβώς τα στοιχεία που έχουν καθοριστεί σύμφωνα με το δίκαιο το οποίο είναι εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή ή σύμφωνα με οποιοδήποτε άλλο δίκαιο εφαρμοστέο σε συγκεκριμένα στοιχεία, όπως για παράδειγμα το ουσιαστικό κύρος των διατάξεων τελευταίας βουλήσεως. Εντούτοις, κατά την

29 Ας εξετάσουμε, για παράδειγμα, κατάσταση στην οποία η περιουσία του κληρονομουμένου, η οποία αντιπροσώπευε κατά τον χρόνο συστάσεως του καθεστώτος των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων αξία 100 000 νομισματικών μονάδων, δεν αυξήθηκε κατά τη διάρκεια της υπάρξεως του καθεστώτος αυτού. Στο μεταξύ, ο επιζών σύζυγος συσσώρευσε, στη διάρκεια της υπάρξεως του καθεστώτος των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων, ποσό 50 000 νομισματικών μονάδων. Σε μια τέτοια κατάσταση, σε περίπτωση μαθηματικής κατανομής, ο επιζών σύζυγος δεν θα μπορεί να αξιώσει κατανομή των αποκτημάτων. Σε περίπτωση διαζυγίου, η κατάσταση θα είναι τελείως διαφορετική. Ο επιζών σύζυγος θα είναι αυτός που θα υποχρεωθεί να καταβάλει στον άλλο σύζυγο ποσό 25 000 νομισματικών μονάδων. Από την άλλη πλευρά, η εφαρμογή του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB οδηγεί σε κατάσταση στην οποία θα αποδοθεί στον επιζώντα σύζυγο το ποσό των 25 000 νομισματικών μονάδων, το οποίο αντιστοιχεί στο ένα τέταρτο της κληρονομίας του κληρονομουμένου.

30 Το Δικαστήριο υιοθέτησε άποψη σύμφωνη με το πνεύμα αυτό στην απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2017, Kubicka (C-218/16, EU:C:2017:755, σκέψη 56), κρίνοντας ότι η ερμηνεία των διατάξεων του κανονισμού 650/2012 (που ήταν το αντικείμενο της αποφάσεως αυτής) εξυπηρετεί τον επιδιωκόμενο από τον κανονισμό αυτό σκοπό, ο οποίος είναι να διευκολυνθεί η ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς διά της εξαλείψεως των εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών κατά την άσκηση των δικαιωμάτων τους στο πλαίσιο κληρονομικής διαδοχής με διασυνοριακές επιπτώσεις.

αιτιολογική σκέψη 71, τρίτη περίοδος, του κανονισμού 650/2012, η αποδεικτική ισχύς του κληρονομητηρίου δεν θα πρέπει να αφορά στοιχεία που δεν ρυθμίζονται από τον κανονισμό αυτό, όπως για παράδειγμα, το ζήτημα της καταγωγής ή το ζήτημα εάν ένα συγκεκριμένο περιουσιακό στοιχείο ανήκε ή όχι στον θανόντα.

100. Επομένως, η αποδεικτική ισχύς του κληρονομητηρίου αφορά μόνο τα στοιχεία τα οποία έχουν καθοριστεί δυνάμει του εφαρμοστέου δικαίου, το οποίο προσδιορίζεται βάσει των ενιαίων κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων που προβλέπονται στον κανονισμό 650/2012[31]. Ως εκ τούτου, πρόκειται για στοιχεία που εμπίπτουν στον τομέα του εφαρμοστέου δικαίου, το οποίο καθορίζεται βάσει του άρθρου 23 του κανονισμού 650/2012 (δίκαιο εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή) και των άρθρων 24 έως 28 του εν λόγω κανονισμού, στα οποία διαλαμβάνονται το παραδεκτό και το ουσιαστικό κύρος διατάξεως τελευταίας βουλήσεως, εκτός κληρονομικής συμβάσεως (άρθρο 24), το παραδεκτό, το κύρος και τα δεσμευτικά αποτελέσματα μεταξύ των μερών κληρονομικής συμβάσεως που αφορά την κληρονομική διαδοχή ενός προσώπου (άρθρο 25), το τυπικό κύρος των διατάξεων τελευταίας βουλήσεως (άρθρο 27) και το τυπικό κύρος δηλώσεως αποδοχής ή αποποιήσεως (άρθρο 28).

101. Από τις ως άνω παρατηρήσεις συνάγεται ότι τα αποτελέσματα που προκύπτουν από το άρθρο 69, παράγραφος 2, του κανονισμού 650/2012 αναγνωρίζονται μόνο για τα στοιχεία τα οποία έχουν καθοριστεί δυνάμει του δικαίου που διέπει την κληρονομική διαδοχή (άρθρο 23) και δυνάμει του εφαρμοστέου σε άλλα ζητήματα δικαίου, το οποίο καθορίστηκε βάσει των ενιαίων κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων του κανονισμού 650/2012 (άρθρα 24 έως 28). Επιπλέον, τα αποτελέσματα αυτά δεν αφορούν τα στοιχεία που καθορίζονται βάσει εθνικών κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων και κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων της Ένωσης διαφορετικών από τους προβλεπόμενους στον κανονισμό 650/2012.

102. Ως εκ τούτου, ο χαρακτηρισμός της μερίδας που περιέρχεται στον επιζώντα σύζυγο βάσει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB ως διεπόμενης από το εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή δίκαιο καθιστά εφικτή την αναγραφή στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο των πληροφοριών που αφορούν την εν λόγω μερίδα, με όλα τα εκτιθέμενα στο άρθρο 69, παράγραφος 2, του κανονισμού 650/2012 αποτελέσματα. Επιπλέον, εάν θεωρούνταν ότι η διάταξη αυτή είναι ζήτημα που υπόκειται στο εφαρμοστέο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δίκαιο, οι πληροφορίες σχετικά με τη μερίδα που αποδίδεται στον επιζώντα σύζυγο δεν θα καλύπτονταν από το τεκμήριο νομιμότητας.

103. Αυτό είναι, επομένως, ένα επιπλέον επιχείρημα υπέρ του χαρακτηρισμού του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB ως διατάξεως που εμπίπτει στο δίκαιο που διέπει την κληρονομική διαδοχή. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα των διατάξεων του κανονισμού 650/2012, με τις οποίες καθιερώνεται το ευρωπαϊκό κληρονομητήριο.

δ) Συμπεράσματα σχετικά με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα

104. Βάσει των ενδείξεων που προεκτέθηκαν, εκτιμώ ότι το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB δεν πρέπει να θεωρηθεί ως διάταξη σχετική με ζήτημα που αφορά τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων και, για τον λόγο αυτό, το άρθρο αυτό δεν πρέπει να εξαιρεθεί από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 650/2012, βάσει του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο δ', του κανονισμού αυτού.

31 P. Wautelet, *Article 69 – Effets du certificat*, στο A. Bonomi, P. Wautelet, *Le droit européen des successions. Commentaire du règlement (UE) n° 650/2012, du 4 juillet 2012*, Βρυξέλλες, Bruylant 2016, σ. 880. Όσον αφορά το σχέδιο του κανονισμού 650/2012, βλ. επίσης: J. Basedow, A. Dutta, C. Bauer et al., Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, τόμος 74, 2010, nb. 323.

105. Πρώτον, η διάταξη αυτή δεν καθορίζει τι περιλαμβάνεται στη σύνθεση της κληρονομιαίας περιουσίας. Η διάταξη αφορά τα δικαιώματα του επιζώντος συζύγου σε σχέση με τα στοιχεία τα οποία περιλαμβάνονται αναμφίβολα στην κληρονομιαία περιουσία. Επομένως, η διάταξη του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB αφορά ζήτημα που σχετίζεται με την «κληρονομική διαδοχή ενός αποθανόντος συζύγου» κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο δ', του κανονισμού 2016/1103, το οποίο εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού και υπόκειται στους κανόνες περί συγκρούσεως δικαίων που προβλέπονται στον κανονισμό 650/2012.

106. Δεύτερον, η επίμαχη διάταξη εφαρμόζεται αποκλειστικά σε περίπτωση θανάτου ενός εκ των συζύγων, τούτο δε ανεξάρτητα από το αν πληρούνται οι προϋποθέσεις για τη διανομή των περιουσιακών στοιχείων βάσει του καθεστώτος κοινοκτημοσύνης των αποκτημάτων.

107. Τρίτον, ο χαρακτηρισμός της διατάξεως του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB ως εμπίπτουσας στο δίκαιο που διέπει την κληρονομική διαδοχή δικαιολογείται για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των διατάξεων με τις οποίες καθιερώνεται το ευρωπαϊκό κληρονομητήριο. Συγκεκριμένα, ο χαρακτηρισμός αυτός της διατάξεως καθιστά εφικτή την αναγραφή στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο των σχετικών με την κληρονομική μερίδα του επιζώντος συζύγου πληροφοριών, με τα αποτελέσματα που απορρέουν από το άρθρο 69, παράγραφος 2, του κανονισμού 650/2012 σε όλα τα κράτη μέλη.

108. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα ως εξής: το άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 650/2012, σε συνδυασμό με το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο δ', αυτού έχει την έννοια ότι ο τομέας του εφαρμοστέου στην κληρονομική διαδοχή δικαίου εκτείνεται σε κανόνα ο οποίος, όπως το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB, καθορίζει τη μερίδα του επιζώντος συζύγου στην κληρονομία, ακόμη και αν η εφαρμογή του εξαρτάται από την ύπαρξη συγκεκριμένου καθεστώτος περιουσιακών σχέσεων των συζύγων και η μερίδα του συζύγου στην κληρονομία αντικαθιστά την εκκαθάριση του καθεστώτος αυτού, όταν παράλληλα το ύψος της μερίδας αυτής καθορίζεται βάσει κανόνων τελείως διαφορετικών από εκείνους που καθορίζουν τον τρόπο εκκαθαρίσεως του συγκεκριμένου καθεστώτος περιουσιακών σχέσεων ζώντων των συζύγων.

Γ. Επί του δεύτερου και του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

109. Με το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία υποβάλλονται για την περίπτωση που το Δικαστήριο δώσει αρνητική απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η κληρονομία που περιέρχεται στον επιζώντα σύζυγο βάσει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB μπορεί να περιληφθεί στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο, παρά το γεγονός ότι η διάταξη αυτή δεν αφορά ζήτημα το οποίο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 650/2012. Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που προτείνω να δοθεί στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, παρέλκει η εξέταση του δεύτερου και του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος.

110. Εντούτοις, για την περίπτωση που το Δικαστήριο ήθελε δώσει διαφορετική απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, είναι αναγκαίο να εξεταστούν το δεύτερο και το τρίτο ερώτημα. Επομένως, θα προτείνω απάντηση στα ερωτήματα αυτά.

111. Στο πλαίσιο του δεύτερου και του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος, το αιτούν δικαστήριο διακρίνει διάφορες περιπτώσεις όταν εξετάζει το κατά πόσον η μερίδα που περιέρχεται στον επιζώντα σύζυγο βάσει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB μπορεί να περιληφθεί στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο, καίτοι η προβληματική αυτή δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 650/2012. Όλες αυτές οι περιπτώσεις αφορούν αμφιβολίες όσον αφορά τη σχέση μεταξύ του περιεχομένου του ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου και του καθ' ύλην πεδίου εφαρμογής του εν λόγω κανονισμού. Για τον λόγο αυτό, εκτιμώ ότι το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να εξεταστούν από κοινού.

1. Επί της σχέσεως μεταξύ του περιεχομένου του ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου και του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού 650/2012

112. Όπως επισημαίνεται ανωτέρω, οι σκέψεις που εκτίθενται στο σημείο αυτό έχουν υποθετικό χαρακτήρα. Στηρίζονται στην υπόθεση ότι το Δικαστήριο δεν θα συμφωνήσει με την απάντηση που προτείνω να δοθεί στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα και θα εκτιμήσει ότι το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB δεν είναι διάταξη που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 650/2012. Ακόμη και σε μια τέτοια περίπτωση, εκτιμώ ότι η κληρονομική μερίδα που περιέρχεται στον επιζώντα σύζυγο δυνάμει της διατάξεως αυτής μπορεί να περιληφθεί στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο.

113. Πρώτον, ο νομοθέτης της Ένωσης δεν φαίνεται να θεωρεί ότι στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο μπορούν να περιληφθούν μόνο οι σχετικές με τα στοιχεία που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 650/2012 πληροφορίες. Την άποψη αυτή επιβεβαιώνει το γράμμα του άρθρου 68, στοιχείο η′, του κανονισμού 650/2012. Στις πληροφορίες που περιέχει το κληρονομητήριο, «στην έκταση που επιβάλλεται από τον σκοπό για τον οποίον αυτό εκδίδεται», η εν λόγω διάταξη απαριθμεί τις «πληροφορίες σχετικά με γαμήλιο συμβόλαιο που έχει συναφθεί από το θανόντα». Δεν αμφισβητείται ότι το τελευταίο αυτό ζήτημα δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 650/2012.

114. Δεύτερον, σε ορισμένες περιπτώσεις, η παράλειψη πληροφοριών σχετικών με ζήτημα σημαντικό για την κληρονομική διαδοχή, το οποίο δεν είναι όμως (κατά βάση) κληρονομικής φύσεως, θα καθιστούσε το ευρωπαϊκό κληρονομητήριο ελάχιστα χρήσιμο έγγραφο. Συγκεκριμένα, ένα τέτοιο πιστοποιητικό δεν θα αντικατόπτριζε την πραγματική μερίδα του επιζώντος συζύγου στην κληρονομία. Μια τέτοια κατάσταση θα έθετε εν αμφιβόλω την πρακτική αποτελεσματικότητα των διατάξεων που καθιερώνουν το ευρωπαϊκό κληρονομητήριο.

115. Τρίτον, σε μια τέτοια κατάσταση, το ευρωπαϊκό κληρονομητήριο δεν θα μπορεί να ανταγωνιστεί έγγραφα του εγχώριου (εθνικού) δικαίου –τα οποία χρησιμοποιούνται για παρόμοιους σκοπούς εντός των κρατών μελών– τα οποία θα αντικατοπτρίζουν πλήρως τη μερίδα του επιζώντος συζύγου στην κληρονομία. Συναφώς, ο κανονισμός 650/2012 δεν επιβάλλει υποχρέωση χρησιμοποιήσεως του ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου. Τα κληρονομητήρια του εθνικού δικαίου που εκδίδονται δυνάμει διατάξεων που εφαρμόζονται σε συγκεκριμένο κράτος εξακολουθούν να ισχύουν.

116. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, εκτιμώ ότι η κληρονομική μερίδα του επιζώντος συζύγου δυνάμει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB μπορεί να περιληφθεί στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο.

2. Περί των αποτελεσμάτων της αναγραφής στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο πληροφοριών που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 650/2012

117. Η δυνατότητα αναγραφής συγκεκριμένης πληροφορίας στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο δεν σημαίνει αφ' εαυτής ότι η εν λόγω πληροφορία διαθέτει όλα τα χαρακτηριστικά τα οποία αναγνωρίζονται στις πληροφορίες που περιλαμβάνονται δυνάμει του εφαρμοστέου δικαίου, το οποίο καθορίζεται βάσει των κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων του κανονισμού 650/2012.

118. Συγκεκριμένα, όπως προεκτέθηκε στο σημείο 101 των παρουσών προτάσεων, η αποδεικτική ισχύς του κληρονομητηρίου αφορά μόνο τα στοιχεία τα οποία καθορίζονται δυνάμει του εφαρμοστέου δικαίου, ο οποίος προσδιορίζεται βάσει των ενιαίων κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων που προβλέπονται στον κανονισμό 650/2012.

119. Εντούτοις, ο κανονισμός 650/2012 δεν εμποδίζει αφ' εαυτού την αναγραφή στο κληρονομητήριο στοιχείων τα οποία δεν έχουν τα αποτελέσματα που προβλέπονται στο άρθρο 69 του εν λόγω κανονισμού. Κατά την άποψή μου, αυτό επιβεβαιώνεται στην αιτιολογική σκέψη 71 του κανονισμού 650/2012 (η οποία παρατίθεται ανωτέρω), κατά την οποία «[η] αποδεικτική ισχύς του κληρονομητηρίου δεν θα πρέπει να αφορά στοιχεία που δεν ρυθμίζονται από τον παρόντα κανονισμό».

120. Για τον λόγο αυτό, εκτιμώ ότι το ευρωπαϊκό κληρονομητήριο μπορεί να περιέχει: πληροφορίες οι οποίες καθορίζονται βάσει του δικαίου που διέπει την κληρονομική διαδοχή (άρθρο 23), πληροφορίες που καθορίζονται βάσει του εφαρμοστέου σε άλλα ζητήματα δικαίου, το οποίο προσδιορίζεται βάσει των ενιαίων κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων του κανονισμού 650/2012 (άρθρα 24 έως 28), καθώς και πληροφορίες που καθορίζονται δυνάμει του εφαρμοστέου δικαίου, το οποίο προσδιορίζεται βάσει των εθνικών κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων (ή των κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων που περιέχονται σε άλλες πράξεις του δικαίου της Ένωσης). Στην τελευταία αυτή κατηγορία θα πρέπει να περιληφθούν οι σχετικές με τη μερίδα που αποδίδεται στον επιζώντα σύζυγο, δυνάμει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB, πληροφορίες (εφόσον δεν εμπίπτουν στο δίκαιο που διέπει την κληρονομική διαδοχή). Εντούτοις, για τα στοιχεία αυτά δεν θα πρέπει να ισχύουν τα αποτελέσματα που απορρέουν από το άρθρο 69, παράγραφος 2, του κανονισμού 650/2012.

3. Φύση των σχετικών με τη μερίδα που περιέρχεται στον επιζώντα σύζυγο, βάσει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB, πληροφοριών στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο

121. Τίθεται επίσης το ζήτημα των αποτελεσμάτων που πρέπει να έχει η αναγραφή στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο πληροφοριών σχετικών με τη μερίδα που περιέρχεται στον επιζώντα σύζυγο βάσει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB. Συγκεκριμένα, στις γραπτές παρατηρήσεις της και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή επισήμανε ότι, παρά την απουσία ρητής βάσεως η οποία να δικαιολογεί την αναγνώριση στην οικεία μερίδα των προβλεπόμενων στο άρθρο 69 του κανονισμού 650/2012 αποτελεσμάτων, πρέπει, παρ' όλα αυτά να γίνει δεκτή μια τέτοια λύση και να επεκταθούν, τρόπον τινά, τα αποτελέσματα που προκύπτουν από τη διάταξη αυτή στις σχετικές με τη μερίδα που περιέρχεται στον επιζώντα σύζυγο, βάσει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB, πληροφορίες.

122. Στη θεωρία υποστηρίζεται ότι η μερίδα που αποδίδεται στον επιζώντα σύζυγο βάσει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB –εφόσον χαρακτηρίζεται ως στοιχείο το οποίο υπόκειται στο δίκαιο που ρυθμίζει τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων– μπορεί να περιλαμβάνεται στο κείμενο του ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου, ως ενημερωτική πληροφορία, στο πλαίσιο των «πληροφοριών σχετικά με το γαμικό περιουσιακό καθεστώς» οι οποίες προβλέπονται στο άρθρο 68, στοιχείο η', του κανονισμού 650/2012, με μνεία της βάσεως στην οποία στηρίζεται το συγκεκριμένο στοιχείο[32]. Μια άλλη άποψη, την οποία υπαινίσσεται επίσης το αιτούν δικαστήριο στο πλαίσιο του δεύτερου και του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος, στηρίζεται στην πεποίθηση ότι η αύξηση που προκύπτει από το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB πρέπει να αναγράφεται ως πληροφορία η οποία αφορά «την κληρονομική μερίδα κάθε κληρονόμου», κατά το άρθρο 68, στοιχείο ιβ'[33].

123. Κατά την άποψή μου, ανεξάρτητα από το ποια από τις διατάξεις αυτές πρέπει να εφαρμοστεί στην αναγραφή, στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο, πληροφοριών σχετικών με την ως άνω αύξηση, η αναγραφή αυτή πρέπει να περιλαμβάνει ρητή επιφύλαξη όσον αφορά το γεγονός ότι η αύξηση αυτή προσδιορίστηκε δυνάμει του εφαρμοστέου στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δικαίου. Ειδικότερα, δεν πρέπει να πρόκειται για το δίκαιο που θα είχε οριστεί ως εφαρμοστέο δυνάμει των ισχυόντων κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων στο κράτος μέλος στο οποίο υπάγεται η αρχή ενώπιον

32 T. Ivanc, S. Kralijć, European Certificate of Succession – Was there a need for a European intervention?, *Anali Pravnog Fakulteta Univerziteta u Zenici, τόμος* 18, 2016, σ. 266.

33 D. Stamatiadis, στο H. Pamboukis, *EU Succession Regulation Nº 650/2012: A Commentary*, Οξφόρδη, C.H. Beck, Hart Publishing 2017, σ. 633.

της οποίας ο ενδιαφερόμενος προβάλλει το ευρωπαϊκό κληρονομητήριο, το οποίο εκδόθηκε σε άλλο κράτος μέλος. Η κατάσταση αυτή προκύπτει από την έλλειψη ενιαίων και κοινών σε όλα τα κράτη μέλη κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων οι οποίοι να ορίζουν το εφαρμοστέο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δίκαιο.

124. Η αναγραφή στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο επιφυλάξεως, με την οποία διευκρινίζεται ότι η μερίδα που περιέρχεται στον επιζώντα σύζυγο βάσει του άρθρου 1371, παράγραφος 1, του BGB διέπεται από το εφαρμοστέο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων δίκαιο, θα περιορίζει παράλληλα τη δυνατότητα επικλήσεως του προβλεπόμενου στο άρθρο 69, παράγραφοι 3 και 4, του κανονισμού 650/2012 τεκμηρίου.

125. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο, σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, να απαντήσει στο δεύτερο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα ως εξής: το άρθρο 68, στοιχείο ιβ′, και το άρθρο 67, παράγραφος 1, του κανονισμού 650/2012 έχουν την έννοια ότι, όταν προκύπτει εν μέρει από αύξηση της κληρονομικής μερίδας που εφαρμόζεται βάσει κανόνα ο οποίος ρυθμίζει τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων, όπως το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του BGB, η μερίδα του επιζώντος συζύγου μπορεί να περιλαμβάνεται εξ ολοκλήρου στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο μόνον ενημερωτικώς.

VI. Πρόταση

126. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Kammergericht Berlin (εφετείο Βερολίνου, Γερμανία) ως εξής:

Το άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΕ) 650/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Ιουλίου 2012, σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων, την αποδοχή και εκτέλεση δημόσιων εγγράφων στον τομέα της κληρονομικής διαδοχής και την καθιέρωση ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου (ΕΕ 2012, L 201, σ. 107), σε συνδυασμό με το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο δ′, αυτού, έχει την έννοια ότι ο τομέας του εφαρμοστέου στην κληρονομική διαδοχή δικαίου εκτείνεται σε κανόνα ο οποίος, όπως το άρθρο 1371, παράγραφος 1, του Bürgerliches Gesetzbuch (αστικού κώδικα), καθορίζει τη μερίδα του επιζώντος συζύγου στην κληρονομία, ακόμη και αν η εφαρμογή του εξαρτάται από την ύπαρξη συγκεκριμένου καθεστώτος περιουσιακών σχέσεων των συζύγων και η μερίδα του συζύγου στην κληρονομία αντικαθιστά την εκκαθάριση του καθεστώτος αυτού, όταν παράλληλα το ύψος της μερίδας αυτής καθορίζεται βάσει κανόνων τελείως διαφορετικών από εκείνους που καθορίζουν τον τρόπο εκκαθαρίσεως του συγκεκριμένου καθεστώτος περιουσιακών σχέσεων ζώντων των συζύγων.